

LEXICON

*van de watersport, visserij, koopvaardij,
marine en bruine vloot.*

Jaap van der Wijk

2^e druk, 2016

Met dank aan kapitein Rolf Pott, kapitein Stoffel Rusthoven, kapitein Piet van Eyk, schipper Joop de Jong en schipper Michiel Scholtes, voor hun deskundig advies en geduld. Part-time schipper Dirk Jan de Haan wordt bedankt voor zijn aanvullingen van het hoofdstuk spreekwoorden en gezegden. Tevens bedank ik de persvoorlichters van de ministeries van Verkeer & Waterstaat en Landbouw & Visserij, de redactie van het blad *Zeilen* en de medewerkers van Scheveningen Radio en Smit-Internationale voor hun welwillende informatie, en ook alle mensen die reageerden op mijn oproep in *De Volkskrant*, *Trouw* en *Het Parool*. *Last but not least* bedank ik mijn vrouw en kinderen, die op het laatst 'de bovenbramzeilen' van mij kregen, voor het feit dat ze het al die tijd met mij hebben uitgehouden.

Een woord vooraf

Lexicon van de watersport, visserij, koopvaardij, marine en bruine vloot is de uiteindelijke titel van dit naslagwerk in de gedrukte vorm geworden, en terecht, want het bevatte een schat aan informatie. De taal weerspiegelt de mentaliteit en geschiedenis van een volk, en geen taal is zo rijk aan verwijzingen naar het leven met de zee en het water als het Nederlands. Wij zijn overtuigd, vergissen ons, zetten door of houden een oogje in het zeil, kortom de taal van het water ligt ons in de mond bestorven. Veel Nederlandse maritieme begrippen zijn in de loop der eeuwen geadapteerd door andere talen. Neem bijvoorbeeld het vocabulaire van de hedendaagse Russische zeeman, dat een schat aan Nederlandse termen bevat, doordat tsaar Peter de Grote ooit als leerling-scheepstimmerman op een werf in Zaandam werkte om het vak te leren.

De liefde voor het water in het algemeen en de zee in het bijzonder geldt met name de honderdduizenden watersporters, die elk vrij uurtje benutten om te kunnen zeilen, roeien, surfen, duiken of vissen, of gewoon aan dek te luieren. De liefde van de echte zeeman voor de zee is van oudsher ambivalent, want hoe kun je houden van het element dat niet zelden tracht jou en je schip eronder te krijgen en al menig collega het leven heeft gekost? Maar ondanks de rivaliteit op het water tussen beroeps- en pleziervaart vinden zeeman en watersporter elkaar (soms) in hun liefde voor het nat en hun taalgebruik. De schepen van Michiel de Ruyter gingen al 'overstag', net als de tegenwoordige surfplank, en aan boord van een kano is 'bakboord' hetzelfde als op een mammoettanker.

Veel van de gebruikte termen behoren tot het verleden, maar ik vind dat ze voor het nageslacht moeten worden bewaard. Zij schetsen een beeld van een harde tijd, waarin weduwen en wezen op 't bussie' aangewezen waren wanneer de zee haar tol weer eens had geëist en hun 'matjedoors' niet meer thuishkwamen. Gelukkig is de bruine vloot weer springlevend en wordt aldus een positief aspect van ons cultuurgedoe in ere hersteld. Het is trouwens onvoorstelbaar hoeveel herinneringen en associaties enkele trefwoorden kunnen oproepen. Dat is mij gebleken tijdens het onderzoek voor deze nautische encyclopedie.

Laverend door het heden en het verleden, door watersport, koopvaardij, visserij en marine, heb ik getracht een zo volledig mogelijke vocabulaire van het water samen te stellen. Dat bleek een bijna onmogelijke taak (een *mer à boire*), want dan zou ik geen tijd over houden voor mijn vrouw en mijn schatten van Labradors. Daarom heeft er een selectie plaatsgevonden en heeft de volledigheid enigszins moeten inboeten voor de leesbaarheid en veelzijdigheid.

De lingua franca van de nautische wereld is doorspekt met Engelse woorden, niet in de laatste plaats omdat het Engels in buitenlandse havens doorgaans de voertaal is en deze taal ook in het internationaal radiotelefonieverkeer wordt gesproken. Maar ook de zeil- en roeisport dragen in toenemende mate hun steentje bij aan dit verschijnsel, denk maar eens aan het matchracen. Dat is de reden waarom de lezer in deze encyclopedie op het internet veel Engelstalige begrippen zal aantreffen.

Ik wens u allen een goede wacht en een behouden vaart.

Jaap van der Wijk

Ten geleide

Willem de Veroveraar, Columbus, Michiel de Ruyter, Amundsen en Nansen zult u onder hun eigenaam niet vinden in de alfabetische woordenlijst. Het voerde aanvankelijk te ver om alle pioniers, zeehelden en ontdekkingsreizigers in het boek aan bod te laten komen. De schepen waarmee zij de wereldzee bevoeren staan er, voorzover zij bekend en beroemd zijn, wel in. Niet alle begrippen zijn volledig beschreven. Ik ben ervan uitgegaan dat de lezer zelf heel goed in staat is bepaalde begrippen met elkaar te combineren. Met name bij begripsomschrijvingen zoals die worden toegepast in wettelijke bepalingen, moest ik gebruik maken van ambtelijke taal, want zo staat het er nu eenmaal. Hopelijk kunt u daarvoor begrip opbrengen.

In dit boek zult u een korte omschrijving aantreffen van enkele honderden typen motor- en zeiljachten. Wanneer het ene jacht wordt aangeduid als 'comfortabel' of 'snel', terwijl ik mij bij het andere beperk tot een korte omschrijving van het materiaal, de spantvorm, de lengte, de breedte en het zeiloppervlak, wil dit geenszins zeggen dat dit vaartuig niet snel of comfortabel zou zijn. Het duidt er slechts op dat ik nog geen gelegenheid heb gehad dit jacht te beoordelen.

Verklaring der tekens

» = zie, zie verder

(d) = Duits

(e) = Engels

(f) = Frans

(k) = kanosport

(m) = marine

(n) = navigatie

(r) = roeisport

(s) = surfsport

(sp) = Spaans

(v) = visserij

(w) = wedstrijdzeilen

Aan dit lexicon is meegewerkt door werknemers van de volgende instanties, organisaties en bedrijven:

-Van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandse Taal

- Scheveningen Radio
 - PTT-Telecom
 - Ministerie van Verkeer en Waterstaat
 - Ministerie van Landbouw en Visserij
 - Scheepvaartmuseum Amsterdam
 - Scheepvaartmuseum Maassluis
 - Greenpeace
 - Maandblad *Zeilen*
 - Smit Internationale
 - Nautisch College 'Willem Barentz'
 - Maandblad *Spiegel der Zeilvaart*
 - Koninklijke Schippersvereniging 'Schuttevaer'
 - Rederij Spliethoff
- en verder door talloze particulieren.

A

AAIC. *Accounting Authority Identification Code.* Ook : *radio code, accounting code* of verrekeningscode. Identificatiecode die bij de opgaaf van een telegram of aanvraag van een telefoongesprek aan een buitenlands kuststation moet worden opgegeven, om de kosten te kunnen verrekenen met de verrekeningsmaatschappij. Voor Nederlandse schepen is deze verrekeningsmaatschappij de PTT, in de hoedanigheid van het station Scheveningen Radio, dat bij buitenlandse kuststations bekend is onder de code NL01 (November Lima zero one). De Nederlandse marine maakt gebruik van de verrekeningscode NL04 (November Lima zero four).

Aak. Platbodemd vaartuig met brede boeg, zonder voorstevenbalk. Een aak met voorstevenbalk wordt stevenaak genoemd. Praamaken, zandaken, stevenaken en rijnaken zijn typische vrachtvaartuigen. » **Lemsteraken**, boeieraken en wieringeraken worden nog wel gebouwd voor de watersport. Vroeger werden door hout- en rietvaarders grote, platte schouwen gebruikt (7 meter en langer), die door hen 'aken' werden genoemd.

Aalbootje. » **Wieringer bol.**

Aalhoekwant (v). Vistuig met hoeken (haken) om paling te vangen.

Aaljaagnet (v). Verboden vistuig. Rechthoekig net, bijvoorbeeld 5 meter lang en 1.50 meter hoog, waarvan de opstaande zijden aan stokken zijn bevestigd. Het wordt aan vier lijnen door het water getrokken.

Aalkubbe (v). Het achterste deel van een » **fuik**.

Aalsgeweer (v). Visnet voor de aalvangst.

Aaltoeken (v). Met » **aalhoekwant** op paling vissen.

Aalwant (v). » **Aalhoekwant**.

Aalzeggen (v). Elke » **zeggen** waarvan de maaswijdte niet meer dan 25 millimeter en de lengte niet meer dan 40 meter bedraagt.

Aan de grond lopen. De boot raakt de grond in ondiep water en loopt vast.

Aan de wind. Onder een kleine hoek tegen de wind in, over bakboord of stuurboord. Zeil je 'hoog aan de wind', dan zeil je bijna recht tegen de wind in. Zie ook afb. 44.

Aangeklede voorloop. Lang en mager persoon. Zie **Voorloop**.

Aangenomen waarnemer (AW) (n). Element om te berekenen of we ons op een cirkel buiten of binnen de » **hoogtekromme** van de aangenomen waarnemer bevinden.

Aangeven (v). Het aan de afslag doorgeven van de vermoedelijke hoeveelheid te verkopen vis.

Aangezette kiel. Los onder de romp geplaatste » **vin**.

Aangroeiing. Hechting van plantaardige (algen) en dierlijke (zeepok) organismen aan het zich onder water bevindende deel van de scheepsromp. Vindt hoofdzakelijk plaats in zout water, vooral wanneer het schip stil ligt. Dient periodiek te worden verwijderd (dit noemt men 'knippen en scheren'), omdat de ruwe laag op de sloopshuid de snelheid nadelig beïnvloedt.

Aangroeiwerende verf. Ook: *anti-fouling*. Verf die op sloopshoupen wordt aangebracht om de aangroei van bacteriën, algen, wieren, zeepokken, kokerwormen, mosselen en andere organismen te voorkomen. Wanneer deze verf giftige koper- of tinverbindingen bevat, die schadelijk zijn voor zout en zoet water, is het (sinds 1990) verboden haar te gebruiken op plezierjachten die kleiner zijn dan 25 meter.

Aanhangmotor. (1) Buitenboordmotor. (2) (m) Marineterm voor verloofde of echtgenote.

Aanlandig. De wind waait naar het land toe.

Aanleggen (v). Het klaarmaken van de netten en het overig vistuig.

Aan lij. Aan de kant waar de wind naartoe blaast.

Aan loef. Aan de kant waar de wind vandaan komt. Het oorspronkelijke gezegde luidt:

***Aan loef loden en gissen
aan lij loggen en vissen***

Ter wille van de hygiëne wordt 'loggen en vissen' vaak veranderd in 'kotsen en pissen'.

Aanlopen. Horizontale knieën in het voordek, onder andere van een botter.

Aanmonsteren. In dienst nemen van » schepelingen voor een reis. Daarbij wordt de » monsterrol getekend en het » monsterboekje overlegd. Zie ook afmonsteren.

Aanpennen (v). Strak zetten van een » fuik.

Aanschakelen (s). Een schoot of iets dergelijks door middel van een schakel bevestigen.

Aanslaan. Een zeil bevestigen aan zijn » rondhout of » stag, klaar om te worden gehesen. Zie ook **Afslaan**.

Aanvangsstabiliteit. De weerstand tegen omslaan als de boot recht op het water ligt. Zie ook **Eindstabiliteit**.

Aanvaring. De botsing van schepen met elkaar.

Aanvaringsklamp. Stootklos, houten klos voor de kop van het » zwaard.

Aanwakkeren. Het sterker worden van de windkracht.

Aanwenders (v). Lijnen waarmee de » oorstokken van de » kwakkuil gedraaid worden.

Aanzeillijn (w). » *Layline*.

Aanzetten (m). Vaart meerderen.

Aanzijde (k). De kant waar je in de normale positie peddelt. Zie ook **Afzijde**.

Aap. Bezaansstagzeil, ook achterzeil, bezaansstagzeil, broodwinner, bras of ransel genoemd.

Aardplaat. Lichte plaat voor de aarding van elektronische apparatuur (zenders, ontvangers, radar) aan boord van polyester en houten jachten. Voor de aarding van zenders tot 800 Watt heeft men toch al gauw een aardplaat van 45x15 centimeter nodig, met een dikte van 13 millimeter.

Aardse projectie (a.p.) (n). De geografische positie van een hemellichaam.

Aasbak (v). Houten bak waarin het » hoekwant gehaald en geaasd wordt, of van waaruit het geschoten wordt. Zie ook **Halen** en **Schieten**.

Aaskuil (v). » **Kuil** voor het vangen van aas.

Aasplank (v). Plank waar tijdens het » **halen**, » **schieten**, » **azen** en » **spleten** de » **aasbakken** op geplaatst worden.

Aatje (v). Achterste deel van de » **kuil**, waar de vis zich verzamelt.

Aatjeslijn (v). Lijnstuk tussen » **aatje** en **bakentje** op de » **wonderkuil**.

a/b. Afkorting van 'aan boord'. Wordt gebruikt in adressering, bijvoorbeeld: Jan Visser, a/b ms *Spes Major*.

Abandonee (e). » **Cessionaris**.

Abel Tasman. Abel Janszoon Tasman (Lutjegast, 1603 – Batavia, 10 oktober 1659) was een Nederlands ontdekkingsreiziger in dienst van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Hij is het bekendst door zijn reizen tussen 1642 en 1644, opgezet door Antonio van Diemen. Tijdens deze reis met de schepen *Heemskerck* en *Zeehaen* ontdekte hij Tasmanië, Nieuw-Zeeland en Tongatapu. Alleen op het laatste eiland werd de bemanning vriendelijk onthaald. Tasman had als opdracht het land te onderzoeken dat toen bekend stond als Nieuw-Holland (het tegenwoordige Australië), waarvan de westkust al door Nederlanders ontdekt was, om vast te stellen of het land deel uitmaakte van het vermeende Terra Australis, een zuidelijk continent, dat zou moeten bestaan om de aarde in evenwicht te houden. De VOC hoopte dat door deze reis dit onbekende continent voor de handel geopend en vervolgens geëxploiteerd zou kunnen worden. Naar Tasman zijn o.a. de Tasmanzee en een nationaal park genoemd, maar ook een berg, een gletsjer, een meer, een rivier, een baai, een Indie band en een zeevaartschool. Het Golden Bay Museum in de hoofdstraat van Takaka heeft een permanente expositie over het leven van Abel Tasman en zijn ontdekking van Nieuw-Zeeland. Abel Tasman stond bekend om zijn navigatiedeskundigheid en grote kennis van het Aziatisch gebied. Tasman's reizen bestrijken een werkterrein dat liep van de Indonesische Archipel, Australië (toen nog het 'onbekende 'zuidland') tot en met Japan. In 1988 onthulde Koningin Beatrix tijdens een staatsbezoek aan Australië een monument ter ere van Abel Tasman in Hobart, Tasmanië. Er is weinig bekend over de Nederlandse jaren van Abel Tasman. We weten dat hij in 1603 in het Groningse Lutjegast werd geboren en in Amsterdam in het huwelijk trad, maar dat is het zo'n beetje. In de tijd van

Abel Tasman was Lutjegast nog via een uitloper van de zeearm de Lauwers verbonden met open zee, de voormalige Lauwerszee (het huidige Lauwersmeergebied). In 1632 trouwde Abel met Jannetje Tjaerts. Het was zijn tweede huwelijk; zijn eerste vrouw overleed. In die periode woonde Tasman in de Teerketelsteeg in Amsterdam en was zijn beroep "vaerentgesel" (matroos).

Abel Tasman's dochtertje uit zijn eerste huwelijk heette Claesge Hendricks, getuige een schilderij van Jacob Gerritsz Cuyp uit 1637, waarop hij met haar en Jannetje staat afgebeeld. Vanaf zijn jongste jaren was hij in dienst van de VOC en klom vrij snel op van scheepsmaat tot stuurman en nog later voerde hij regelmatig het commando over meerdere schepen. Abel Tasman ontwikkelde in zijn leven een haat-liefde-verhouding met de VOC. Tasman woonde de laatste jaren van zijn leven op het eiland Java. Hier voer hij met kleine schepen in het Indonesisch gebied en handelde o.a. in vee. Het lijkt een terugkeer naar zijn bron: de boerenjongen uit het agrarische Lutjegast.

Able Apogee 50. Comfortabele toerzeiler met vin-/vleugelkiel en twee hutten. Materiaal: GRP + kevlar. L.O.A. 15,54 m., breedte 4,27 m., diepgang 1,80 m., grootzeil 52 m², genua-1 64 m², stagzeil 24 m².

Abondonneren. Verlaten of in de steek laten van het schip.

Aborderen. » **Enteren** (2).

ABS (s). Kunststof materiaal dat onder andere wordt gebruikt voor de fabricage van surfplanken.

ABS-keur. Keurmerk van het American Bureau of Shipping. Wanneer een schip is gebouwd volgens de richtlijnen van het ABS, wil dit nog niet zeggen dat het schip het keurmerk van de ABS heeft.

Accommodatie. Benaming van de ruimten aan boord van het schip uitsluitend ten behoeve van de » **opvarenden**.

Accommodation ladder (e). » **Staatsietrap**.

Accounting Code (e). » **AAIC**.

Achille Lauro (voorheen de *Willem Ruys* van de Kon. Rotterdamse Lloyd). Italiaans cruise-schip dat op 8 oktober 1985 werd gekaapt door een groep terroristen van de thans legale PLO. Voordat de kapers zich overgaven werd een invalide Amerikaanse passagier (in de film gespeeld door Karl Malden) vermoord en overboord gegooid. Op 30 november 1994 vloog het schip op de Indische Oceaan in brand en verging het voor de kust van Somalië. Van de bijna duizend opvarenden kwamen twee bejaarde passagiers om het leven.

Achterboegie (v). » **Stuurboog**.

Achterdogt. Zeilbank aan de achterzijde van de roef van een hoogaars of hengst.

Achterduikroerganger (m). Functie van een matroos op een onderzeeër.

Achterebbe. De ebstroom tegen laagwater; verder stroomafwaarts begint al vloed te lopen.

Achterend (v). Achterste deel van een » **botter**.

Achtermat. Stuurkuip van een hoogaars of hengst.

Achterhuisje. (1) Klein achterdekje waarin een kastje zit. (2) Met vaste of losse planken afgedekt achterste gedeelte van een vaartuig.

Achterin (v). » **Logies** voor schipper en stuurman.

Achterkajuit. Hut onder het achterdek, achter de kuip. Op veel jachten is dit het gastenverblijf.

Achterkluiver. Binnenkluiver. Zie **Kluiver**. Zie ook afb. 20 en 52.

Achterlastig. Heklastig. Zegt men van schip dat achter te diep steekt. Zie ook **Boeglastig** en **Koplastig**.

Achterlijk. De achterrand van een zeil.

Achterlijker dan dwars. De wind valt in tussen haaks op de romp en de achterkant van het schip.

Achterlijkstrekker. Koord waarmee het zeil wordt getrimd.

Achtermiddag. » **Wacht** van twaalf tot vier uur 's middags.

Achterpiek. De ruimte tussen achtersteven of » **spiegel** en het achterste waterdichte » **schot**.

Achterschip. Deel van het schip achter de grootste breedte, doorgaans achter de mast.

Achterspring. Touw dat vanaf het achterschip naar voren aan de wal is bevestigd. Zie ook **Landvasten**.

Achterstag. Ook: hekstag. Stag die van de bovenkant van de mast naar de achterkant van de boot loopt. Meestal op grotere boten en schepen. Zie ook **Stand want**.

Achterste hand (s). De hand die zich het dichtst bij de spiegel van de surfplank bevindt.

Achtersteven. Achterkant van de boot.

Achtertouw (v). Touw vanaf de achtersteven naar de » **dwarskuil**.

Achtertros. Ook: hektros. Touw dat vanaf het achterschip naar achteren aan de wal is bevestigd. Zie ook **Landvasten**.

Achtertrosje steken. Zijn gevoeg doen; zich ontlasten.

Achterruit. (1) Op oude » **fregatschepen** het deel van het schip achter de » **bezaansmast**, verblijf van kapitein, stuurlieden en passagiers. (2) Verzamelnaam voor officieren en civiele gasten, in tegenstelling tot 'voorruit' voor de bemanning en 'midden' voor de onderofficieren.

Achteruitbidden (m). Vloeken.

Achterzeil. » **Aap.**

Achterzeilen (m). Te laat komen. 'Hij achterzeilde het schip.' Hij bleef aan de wal achter omdat het schip al was vertrokken.

Achtsteek. Knoop om » **uitscheren** uit een » **blok** te voorkomen.

Achttienguldensgast. Grote dekzwabber.

Acte de Francisation (f). » **Zeebrief.**

Action messing (e) (m). Middagschappen tijdens gevechtswacht. De bemanning moet binnen 20 minuten hebben gegeten en alles moet dan weer opgeruimd zijn.

Action snack (e) (m). Snelle hap tijdens gevechtswacht.

Act of God (e). Overmacht. Zie **Averij particulier.**

Act of men (e). Zie **Averij particulier.**

Adelborst (m). Leerling van het Koninklijk Instituut voor de Marine » **(KIM).**

Ademhalingsautomaat. Ook: **automaat.** Onderdeel van een persluchtduikapparaat. Het apparaat zorgt ervoor dat de druk van de perslucht in de cilinders wordt teruggebracht en dat de duiker wordt voorzien van lucht waarvan de druk gelijk is aan de heersende druk op de diepte waar de duiker zich bevindt. Zie ook **Backpack, Eerste trap, Tweede trap** en **Duikset.**

ADF. *Automatic Direction Finder.* Automatische radiorichtingzoeker.

Adjutant-kok (m). Hoogst in rang onder de koks aan boord van een marineschip, die stevast 'chef' wordt genoemd.

Admiraal. Van het Arabische 'emir'. In theorie de hoogste officiersrang bij de Koninklijke Marine. Tevens de aanspreektitel van een luitenant-admiraal, de rang die in de praktijk het hoogst is.

Admiraalsanker (m). Stokanker.

Admiraalsduiven. Zeemeeuwen.

Admiraalswaai (m). (1) Met een overdreven bocht langs zij komen. (2) Figuurlijk: met een grote boog om iets heengaan.

Admiraalzeilen. Manoeuvre van eskaders zeiljachten onder aanvoering van een gekozen 'admiraal'. Vroeger een beveiligende konvoeringsmaatregel voor koopvaardij schepen. Wordt door tal van watersportverenigingen in ere gehouden als sportief evenement.

Admiral Nachimov. Russisch passagiersschip dat op 31 augustus 1986 op de Zwarte Zee in aanvaring kwam met het Russische koopvaardijsschip *Pjotr Vasev*. 398 opvarenden kwamen bij deze ramp om.

Admiraliteit. In de Republiek der Nederlanden een college dat het zeewezen beheerde.

Admiralty charts (e) (n). Zeekaarten uitgegeven door het Britse Hydrographic Department of the Admiralty. Zie ook **ATT**.

Admiralty mile (e) (n). » Zeemijl.

Adventure. Schip van kapitein William Kidd (1645-1701), de bekende Engels-Amerikaanse piraat. Hij was door de Engelsen in dienst genomen om de zeeroverij tegen te gaan, maar al gauw ontdekte hij dat het veel lucratiever was om zich met piraterij bezig te houden dan haar te bestrijden. Op 23 mei 1701 werd kapitein Kidd in Londen opgehangen. Nog altijd zijn er op Gardiners Island, ten oosten van Long Island, mensen op zoek naar zijn schatten.

Adviesjacht. » **Aviso**.

Aegir. Heerser van de wereldzee, uit de Oudnoorse mythologie.

AEGIS surface-to-air missile system (m). Zie **Kruiser** (2).

Aeolus. Heerser der winden, beroemd om zijn rechtvaardigheid, uit de Griekse mythologie.

Afbijt (m). Eén van de twee soorten vieux aan boord van marineschepen halverwege deze eeuw. Zie ook **Peut**. De bijnamen geven een juiste weergave van de onderhavige kwaliteit.

Afblazen (m). Urineren.

Afbranden (m). Een slechte beurt maken. 'Ik moet me voorlopig gedeisd houden, want ik ben tot m'n enkels afgebrand.'

Afbreken (w). Een wedstrijd wordt afgebroken wanneer het wedstrijdcomité hem, op welk tijdstip na het startsignaal dan ook, ongeldig verklaart.

Afbrengen. Het schip van de plaats waar het » aan de grond zit naar dieper water brengen, zodat het vlot raakt.

Afdekken (w). Met jouw zeilen de wind van een tegenstander vangen, waardoor deze vaart verliest. Zie ook *Close cover* en *Loose cover*.

Afdekkingskegel (w). De zone waarin de wind van een boot wordt afgedekt door de zeilen van een andere boot. Strekt zich ± zesmaal over de mastlengte van die boot uit en het is nagenoeg onmogelijk hier doorheen te breken.

Afdichtingsplug. Bestaat uit twee gelijke delen, met aan de buitenzijde een zaagtandvormig profiel en aan de binnenzijde een karteling, en wordt gebruikt voor het brandvast doorvoeren van leidingen door dekken.

Afdichtingsstrip (s). Rubber strip die de zwaardkast van de surfplank aan de onderkant afsluit wanneer het zwaard in de plank wordt weggeklapt.

Afdraaien (m). Van koers veranderen.

Afdrift (s). Drift. Het zijdelings wegdrijven, veroorzaakt door wind of stroom.

Afdrijving. Verleieren. Zijdelingse verplaatsing van een vaartuig door de wind.

Afdrogen. Iemand een pak slaag geven. Nadat iemand voor straf van de » ra in het koude water was gegooid werd hij `afgedroogd' met honderd slagen.

Afduwen. Een schip aan de kade uitzwaaien. `Veel afduwers deze reis, hè?'

Afduwers. Familieleden die de bemanning van het schip uitzwaaien, het schip van de wal afduwen.

Afflauwen. » **Krimpen** van de wind.

Afgelasten (w). Een wedstrijd waarvan het wedstrijdcomité bepaalt dat deze niet meer zal worden gezeild.

Afhouden. (1) Met handen en voeten voorkomen dat de boot een andere boot of de kade raakt. (2) » **Afvallen**.

Afhouwertje (v). Leerling-matroos op een vissersboot.

Aflandig. Zegt men van een wind die naar de zee of het water gericht is.

Afloop (v). Deel van de kust dat met laagwater droogvalt.

Aflossing van de wacht. De » **chef van de wacht** mag de » **wacht** niet overgeven aan zijn aflosser wanneer hij reden heeft om aan te nemen dat deze op enigerlei wijze onbekwaam is om zijn taak te vervullen. Ook niet wanneer die aflosser de kapitein zelf is. De opkomende chef van de wacht mag de wacht niet overnemen voordat zijn ogen zich aan het donker hebben aangepast en hij zich persoonlijk op de hoogte heeft gesteld van de orders en bijzondere instructies van de kapitein met betrekking tot de navigatie; de positie, de koers, de vaart en de diepgang van het schip; de stromen, het weer, het zicht en de invloed daarvan op de koers en de vaart; de staat van alle hulpmiddelen voor de navigatie; de fouten van gyro- en magnetische kompassen; de aanwezigheid van schepen in de omgeving enzovoort. Mocht er tijdens het aflossen van de wacht een manoeuvre plaatsvinden ter vermindering van gevaar, dan moet de aflossing worden uitgesteld totdat de handeling is voltooid.

Afmeren. Het degelijk bevestigen van de boot aan een steiger, kade of meerboei. `Meren' is niet juist.

Afmonsteren. Het dienstverband op een bepaald schip beëindigen. Bij de afmonstering aan het einde van de reis wordt de » **gage** uitbetaald.

Afnokken. Ophouden met werken. De nok van de laadboom in de » **mik** laten zakken.

Afrijden. Een storm wordt afgereden als men voor anker gaat en de ketting laat vieren. Zie ook **Rijden**.

Afrotten (m). Weigering van een verzoek. `Je kunt afrotten!' `Rot gauw af, joh!'

Afpoeieren (m). Het beschieten van een vijandelijk vaartuig.

Afslaan (van een zeil). Afnemen van het zeil van het » **rondhout** of » **stag**, waaraan het was aangeslagen.

Afslag. (1) De ondermijning van kust-, duin- en oevergedeelten door werking van het water (branding, stormvloed, scheepvaart). (2) Zie **Visafslag**.

Afslechten. Bedaren van de zee.

Afsluiting van de Zuiderzee. De daadwerkelijke afsluiting vond plaats op zaterdag 28 mei 1932, in bijzijn van prinses Juliana, op de *Zeemeeuw*, nabij De Vlieter. Luister mee naar de radiocommentator, in Polygoonstijl: `De Waddenzee staat hoog. Door het smalle gat stort zich een alles meeslepemde waterval. Stug en staag doen de drijvende kranen hun werk. De grijpers werpen de taaie keileem bak na bak in de bruisende stroom. Water en modder spatten op. Nog tien, nog zes, nog vier meter. Als de laatste leemblok het gat afsluit en de dijk sluit kijkt iedereen op zijn horloge: 13.02, de Zuiderzee is IJsselmeer geworden. De dijk, 200 miljoen gekost, 90 meter breed en 7 meter boven het water oprijzende, is dicht.'

Afsnij. Nadat het schip afgesneden is, wordt het overgeschoten proviand onder de bemanning verdeeld. Dat noemt men een `afsnijdje'. Zie ook **Afsnijden**.

Afsnijden (v). Beëindigen van de teelt door het wegtrekken van de vis.

Afsnijder (v). Het einde van een teelt door het wegtrekken van de vis.

Afstoppen. Vaart verminderen door een lijn aan de wal te brengen.

Aft (e). Achter, vanachter.

Aftaaien. Vertrekken. Tegengestelde van *tie up* (e) (vastmaken). Zie ook **Afnokken**.

Aftrap (m). Einde oefening; einde activiteit.

Aftrimmen (m). Het uitbalanceren van een onderzeeër door middel van de trimpomp.

Aftuigen. (1) De »**tuigage** van de boot afnemen. Ook wel gebruikt voor » **afslaan**, dus alleen de zeilen afnemen. (2) Zich van zijn bovenkleding ontdoen. (3) Iemand een pak slaag geven.

Afvallen. Lager of ruimer aan de wind gaan zeilen, de boot met de boeg van de windrichting af laten draaien.

Afwijking van het reglement. Volgens het » **BPR moeten** we van de regels afwijken als dat nodig is om het gevaar te keren.

Afzijde (k). De kant waar je in de normale positie niet peddelt. Zie ook **Aanzijde**.

Agger. Dubbel laagwater. Geringe rijzing van het water gedurende eb. Komt onder andere bij Hoek van Holland voor.

Agulhasstroom. Onderdeel van het stromenstelsel in het zuidelijke deel van de Indische Oceaan, voortzetting van de westwaarts gerichte » **Zuidequatoriale stroom.**

Ahoy (e). Gebruikt men bij het aanroepen van een vreemd schip, in plaats van *I say, old chump.*

Airbrush (s). Methode om surfplanken decoratief te beschilderen met een verfspuit.

Aize (v). Volendams voor » **azen.**

Akelig (m). Woord dat soms voor verwarring zorgt. 'Niet zo akelig dronken' betekent heel erg dronken.

Akertje (m). Drinkglas aan een kettinkje; wordt gebruikt om water uit de zoetwatertank van een sloep te putten.

Akoestische mijnen (m). Zeemijnen die ontploffen als ze andere geluiden dan die van de zee en de wind waarnemen.

Akte van Navigatie. Scheepvaartwet die tijdens het bewind van Richard II (1377-1399) werd uitgevaardigd ter bescherming van de Engelse zeehandel. De wet was voornamelijk gericht tegen de concurrentie van de Hollandse scheepvaart. In 1668, na een tweejarige oorlog, werd de wet afgezwakt.

Alarmrol. Op koopvaardij- en passagiersschepen de lijst met de algemene en individuele verplichtingen van de bemanning in geval van brand of ander gevaar. Deze taken moeten regelmatig worden geoefend.

Alaskastroom. Noordwaartse voortzetting van de in de Grote Oceaan in oostelijke richting lopende » **Aleoetenstroom.**

Albacore. Witte tonijn (*Thunnus alalunga*).

Albion. Letterlijk: witland. Naam die men in de oudheid aan Engeland gaf, vanwege de krijtrotsen.

Alcoholgebruik. Krachtens de Scheepvaartverkeerswet is onder invloed varen verboden, en dat is maar goed ook. Zelf drink ik geen alcohol totdat de boot vastligt en er die dag niet meer mee wordt gevaren. Dat eis ik, wanneer ik voor de afwisseling eens niet alleen vaar, ook van mijn bemanning. Voor de rest geldt: 's avonds een hele vent, dan de volgende ochtend ook een hele vent, dus niet zeuren over een kater. Zie ook **Wet van Murphy** en **Wet van Van der Wijk.**

Alcyone. IJsvogel. Vogel uit de mythologie, die zijn nest op de golven maakte. Als hij broedde heerste er windstilte.

Alderwest (v). De westelijke » **eindboei.**

Aldislamp. Dageinlamp, waarbij het licht tot een smalle bundel wordt geconcentreerd door middel van een reflector.

Aleoetenstroom. Stroom die zich bij de kust van Noord-Amerika in tweeën splitst, waarbij het noordelijke deel de naam » **Alaskastroom** krijgt.

Alert. Zie *Pilgrim*.

Alfred (m). Scheepsvlakratje dat meestal op een rood fietsje rondrijdt. Hij krijgt de schuld van alles wanneer de overige bemanningsleden van niets zeggen te weten. 'Dat is weer een typisch Alfredje.'

Alg. Wier. Verzamelnaam voor een aantal in het water levende groepen organismen, waarvan de Bruinwieren, Goudwieren, Groenwieren, Pyrrophyta en Roodwieren tot de planten worden gerekend, en de Euglenophyta en Blauwwieren tot respectievelijk de Protisten en de Moneren. Zie ook **Aangroeiing**.

Algemeen oproepkanaal marifoon. Nu (1996) nog kanaal 16. Dit wordt kanaal 13. Voor dit kanaal geldt echter geen uitluisterplicht en dat zal ook in de toekomst niet veranderen.

Algemeen plan. Langsdoorsnede van het schip, waarop de indeling, de uitrusting en de belangrijkste maten vermeld staan. Zie ook **Capaciteitsplan, Meetbrief, Pijpenplan, Stabiliteitsgegevens, Tuigplan** en **Zeebrief**.

Alidade (n). De draaibare wijzer van de » **sextant** en de » **octant**. Zie ook afb. 41.

Alkmaarklasse (m). Type » **mijnenjager**.

Alle hens. De gehele bemanning. 'Alle hens aan dek!'

Allemanseind. » **Eind** gevlochten of op andere wijze samengesteld touw, aan de klepel van een scheepsbel.

Alles in orde. Signaal van duiker aan zijn » **buddy**, door middel van één ruk aan de lijn of een duidelijke cirkel beschreven met een duiklamp.

Alles los voor en achter (m). Klaar om te vertrekken; de trossen voor en achter zijn los van de wal.

Alles op (m). Iedereen staat gereed.

All ranks (e) (m). Feest voor de hele bemanning.

Allroundplank (s). Vlakbodem die geschikt is voor zwaarweerzeilen, zowel voor beginners als gevorderden.

Allroundzeil (s). Categorie kleiner dan het » **wedstrijdzeil**. Het » **achterlijk** is recht of een beetje bol.

Alluvierecht. Recht van oeverbewoners om zich het aangeslibte land toe te eigenen.

Alluvium. Aanslibbing.

Almanak. Boek of tabel met een kalender van dagen, weken en maanden, aangevuld met diverse gegevens over bijvoorbeeld eb en vloed en de stand van zon en maan.

Alt. (n). *Alternating*. Aanduiding op de zeekaart die betekent dat het hier om een van kleur veranderend licht gaat.

Alternatieve scheepsnamen. Noem uw (volgende) boot nu eens niet 'Orca', 'Hoop op wind' of 'Wiltina' (van 'Willem' en 'Jantina'). Wees creatief en kies een naam die echt bij u of uw boot past, bijvoorbeeld *Alsoran* (eeuwige verliezer), *Bucko* (bullebak), *Bursarship* (studiebeurs), *Callipygous* (met welgevormde billen), *Cap Size 67* (hoedenmaat 67), *Carpet Knight* (zoetwatermatroos), *Della Banca* (van de bank), of *Ramshackle* (krakkemik).

Alternator. Wisselstroomdynamo.

Aluminium. Zeer lichte metaalsoort, zilverachtig van kleur. De eerste aluminium boten werden in 1894 gebouwd voor de poolexpeditie van de Amerikaanse journalist en ontdekkingsreiziger Walter Wellman. Sommige oceaanzeilers zweren bij dit materiaal wanneer het om de romp van hun schip gaat. Zie **Atlantic 36**, **Belle-fast 27**, **Hutting 40**, **Lemstra 36**, **Maxime 50**, **One Off BOC 50** voet, **Outborn 44 L**, **Trintella** en **Wever 40**.

Alvin. Zie **Woods Hole Oceanographic Institution**.

Ama. Japanse parelduikster.

Ambatche. Bootvormig vlot van bij elkaar gesjorde ambatche-takken, afkomstig van de Witte Nijl.

Amel 46. Tweemast polyester zeiljacht met acht slaappleatsen. L.O.A. 14 m., breedte 4 m., diepgang 2,25 m.

Ameraal (m). Grote slagputs van zeildoek.

Amerglass 32. Type motorkruiser. L.O.A. 9,60 m.

America. Klassiek zeiljacht in een nieuw jasje (» **GRP**-romp). Het jacht heeft slaapaccommodatie voor zes personen. L.O.A. 11,28 m., zeiloppervlak 65 m².

America's Cup. Ook: *Auld Mug* of 'bodemloze pul' (de bokaal heeft geen bodem). Zeilwedstrijd (» **matchrace**) om de gelijknamige beker, die in 1851 als de *Queen's Cup* van het Royal Yacht Squadron, tijdens een internationale tentoonstelling te Londen, voor het eerst werd uitgereikt aan de *America*, een schoener van 170 ton. De race stond open voor alle klassen zeilboten uit de hele wereld en het traject was 60 mijl lang, om het eiland Wight. In 1989 werden richtlijnen voor de » **IACC** vastgesteld. Het jacht dat als eerste vijfmaal wint is winnaar. Dat is tot nu (1996) toe altijd een Amerikaans jacht geweest, behalve in 1983, toen een Australische deelnemer de zeilbeker won. Zie ook **Synergy Racing Syndicate**.

Amerigo Vespucci. (1) (Florence, 9 maart 1454 – Sevilla, 22 februari 1512) was een Florentijnse ontdekkingsreiziger die in Spaanse en Portugese dienst delen van het continent Amerika verkende. Het continent werd vervolgens naar hem genoemd. In 1499-1500 ondernam Vespucci effectief een reis, samen met Alonso de Ojeda en Juan de la Cosa. Na de kust van Zuid-Amerika bereikt te hebben, scheidde Vespucci zich af van de rest van de vloot, en zeilde naar het zuidoosten. Hij bereikte een brede golf, waarschijnlijk de monding van de Amazone, die hij Santa Maria noemde. Hij voer door,

mogelijk tot Cabo São Roque, keerde toen om en volgde de kust noord-westwaarts, tot de golf van Venezuela. Bij Hispaniola voegde hij zich weer bij zijn vloot en keerde hij naar Spanje terug. Vespucci schreef over de nieuwe wereld die hij had ontdekt enkele brieven waarin hij vol lof sprak over de vruchtbaarheid en schoonheid van het continent. Deze brieven vonden in Europa gretig aftrek, en brachten de Europeanen tot de bevinding dat wat in het westen was ontdekt, geen losse eilanden betrof of een deel van Indië maar een 'Nieuwe Wereld' (deze term is van Vespucci zelf, een van zijn brieven was getiteld *Mundus Novus*). Deze brieven waren voor de Duitse cartograaf Martin Waldseemüller een reden om voor te stellen het ontdekte land naar Vespucci te noemen. Dit voorstel vond ingang en op een landkaart van » **Mercator**, gepubliceerd in 1538 vinden we *Terra Americi* of Amerika terug als naam voor het volledige continent, Noord-Amerika inclusief.

(2) Prachtige driemaster, gebouwd in 1930-31 in Castellamare di Stabia. Het schip is actief in de vaart sindsdien, behalve in de Tweede Wereldoorlog. Het doet dienst als opleidingsvaartuig van de Italiaanse Marine en is veelvuldig te bezichtigen tijdens internationale nautische evenementen als Sail.

Amfibievoertuig. Voertuig voorzien van wielen, rupsbanden en/of een of meer sloopschroeven, dat zowel op land als in het water kan opereren.

Amfidromisch getij. Hierbij draait het hoogwater op het noordelijk halfrond tegen de wijzers van de klok in om een nulpunt, het amfidromische punt. Het wordt veroorzaakt door de invloed van de draaiing van de aarde op een staande golf.

Amidships (e). » **Midscheeps**.

Amsterdam. Zie ook **Oostindiëvaarders**.

Amsterdammer. (1) Soort beurtschip. (2) Hijs die uit de strop schiet.

Amsterdams Peil (AP). Sinds ongeveer 1680 vergelijkingsvlak ten opzichte waarvan hoogten werden aangegeven. In 1885 vervangen door het Normaal Amsterdams Peil (NAP).

AMVER. *Automated Mutual Assistance Vessel Rescue*. Reddingsorganisatie die de oceanen als werkgebied heeft en in New York zetelt. Wordt geleid door de Amerikaanse kustwacht. Bij deze organisatie weet men precies of er een schip met een arts aan boord in de buurt is.

AN. Hoofdafdeling Waterhuishouding en Vaarwegen van het directoraat-generaal Rijkswaterstaat van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Zie ook **ANP**.

Andrea Dorea. Dit passagiersschip van de Italia Line werd op 26 juli 1956, op ongeveer 45 mijl van Nantucket, opengereten bij een aanvaring met de *Stockholm* van de Sweden-America Line. Elf uur daarna zonk de *Andrea Doria*, en op 51 personen na werden de 1706 opvarenden gered.

Anemograaf. Instrument dat de windkracht en -richting grafisch op een kaart tekent.

Anemometer. Windsnelheidsmeter. Werkt op basis van rotatie of aërodynamisch. Bij een rotatie-anemometer zit bovenin de mast een molentje met drie of vier halve bollen (anemometercups), dat door de wind langzaam of sneller ronddraait, waardoor beneden aan dek of in de » **cockpit** de snelheid af te lezen is.

Anglo-Saxon. Deze Britse stoomboot verging op 27 april 1863 bij Cape Race. 238 opvarenden vonden daarbij de dood.

Anker. Zware ijzeren houvast met zijarmen om een schip aan niet te diepe bodem vast te leggen. Bij het over de bodem slepen grijpt het anker zich vast en houdt zo het schip op zijn plaats. De punten aan de armen worden `spitsen', `handen' of `vloeien' genoemd, terwijl de centrale stang de `schacht' heet. De plek waar schacht en armen samenkomen noemen we `kruis'. De (eventuele) dwarsstang van het anker noemen we stok. De ankersluiting waarmee het anker aan de ankerketting is bevestigd wordt `ankerring' of `roering' genoemd. Soms is er op het kruis van het anker ook een ring bevestigd, die we `neuring' noemen. Zie afb. 35.

Ankerage. Havengeld.

Ankerbal. » **Ankerbol.**

Ankerboei. Kleine boei, met een » boeireep aan het » **anker** bevestigd, om het anker te kunnen terugvinden wanneer de ankertros of -ketting breekt. Zie ook afb. 6 en » **Neuringlijn.**

Ankerbol, ankerlicht. Meestal wettelijk verplicht bij het » **voor anker gaan** (behalve ruim buiten de vaarroutes in de binnenwateren). Als dagmerk een goed zichtbare zwarte ankerbol op het voorschip, bij duisternis een wit rondschoonend ankerlicht. Zie ook **Ankerwacht.**

Ankeren. » **Voor anker gaan.**

Ankeren in span. Ook: gespreid ankeren. Twee ankers uitzetten naar voren, onder een hoek van ongeveer 45°. Hiermee voorkom je het gieren van het schip bij harde wind. Zie ook **Vertuid ankeren.**

Ankeren voor de voet. Een schip dat met harde wind achter één anker ligt, gaat meestal gieren. Om dit tegen te gaan laat men halverwege (of bij slecht weer aan het einde van) de gier een tweede anker vallen, dat enkele meters meer dan de diepte steekt.

Ankeren voor lange bot. Het op elkaar steken van twee ankerkettingen. Vindt plaats bij zware storm, wanneer er een goed verende verbinding tussen schip en anker dient te zijn. Risicovol, want wanneer deze ketting breekt is men alles kwijt.

Ankerketting. Zware ketting met langwerpige schalmen, vaak met gegoten ijzeren dwarsstukjes (mannetjes). De zwakste schakel bepaalt de sterkte van de hele ketting!

Ankerkluis. Ook: boegkluis. Doorvoer in de huid waar de ketting/schacht in opgesloten wordt.

Ankerkuil (v). Zeer groot » **raamnet**, dat uit een lange zak van netwerk bestaat en aan de voorzijde wordt opgehouden door een rechthoekig raam, dat wel 10 bij 5 meter groot kan zijn. Deze opening wordt tegen de stroomrichting in gekeerd en vanuit het

vaartuig door lijnen staande gehouden. Het vistuig zelf wordt aan een anker bevestigd. Is in de binnenwateren verboden.

Ankerlicht. Rondschijnend gewoon licht, zichtbaar op 1 kilometer afstand, bij donkere nacht en heldere dampkring. Zie **Ankerwacht**.

Ankerlier. Ook: ankerspil. Takelmechanisme om het » **anker** te lichten. We onderscheiden horizontale en verticale ankerlieren.

Ankerop gaan. Het » **anker** lichten en wegvaren.

Ankerplaats. Een speciaal aangewezen gedeelte van een buitenhaven of » **rede** om te ankeren.

Ankerrust. Uittimmering tegen de boeg van het schip, waarop de hand van het anker bij het » **kippen** rust.

Ankerspil. » **Ankerlier**.

Ankertouw. (1) Touw waaraan het anker is bevestigd. (2) Lijn vanaf het uiteinde van een » **reep** staande haring- of ansjovisnetten naar een anker.

Ankervoering. IJzeren bekleding van een » **ankerrust**.

Ankerwacht. Wordt door de kapitein ingesteld bij onveilige situaties, bijvoorbeeld sterke stroom of mist. De » **chef van de wacht** moet zo spoedig mogelijk de positie van het schip bepalen en op de kaart aangeven, en met korte tussenpozen controleren of het schip veilig ten anker blijft liggen. Tevens dient hij zich ervan te vergewissen dat goede uitkijk wordt gehouden, dat er regelmatig ronden over het schip worden gelopen, dat de hoofd- en hulpwerktuigen gereed voor gebruik zijn, dat de juiste geluidsseinen worden gegeven en dat de juiste lichten en dagmerken worden gevoerd.

Ann McKim. De eerste echte » **clipper** ter wereld, ontworpen voor de theevaart op China. In 1832 te Baltimore in de vaart gebracht door de koopman Isaac McKim. De dwarsgetuigde driemaster was 493 ton en had een lengte van 49,76 meter.

Anoden. Kleine zinken plaatjes, aangebracht op de romp, de schroefas en het roer, die het » **elektrolyse-effect** naar zich toetrekken. Regelmatig onderhouden en niet schilderen.

Anodiseren. Elektrolytisch oxyderen, met name van aluminium masten. Dit kan in allerlei kleuren gebeuren. Voor mensen die van plan zijn te gaan varen in streken waar het kan vriezen, adviseer ik zwart. Ijs hecht zich namelijk zeer slecht aan een zwart geanodiseerde mast, omdat zwart de meeste warmte vasthoudt.

Anomalistisch getijden. Getijdencyclus die afhangt van de wisselende afstand van de maan tot de aarde. Deze cyclus heeft een periode van 27½ dag en komt onder meer voor in de Fundy Baai, aan de Oostkust van Canada. Zie ook **Declinatische getijden** en **Synodische getijden**.

ANP. Afdeling Planstudie, Natte Infrastructuur en Scheepvaart van het directoraat-generaal Rijkswaterstaat van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Zie ook **AN**.

Ansjovisjol. Klein type » **Staverse jol.**

Antarctic. Schip waarmee Nils Nordenskjöld, een neef van de ontdekkingsreiziger Adolf Erik Nordenskjöld, in oktober 1901 aankwam op Snow Island, voor de kust van Graham Coast (Antarctica), van waaruit hij de omgeving verkende en waar hij van 1902-1903 overwinterde omdat zijn schip door het pakijns was verbrijzeld. Zie ook **Vega**.

Antarctische Zee. » **Zuidelijke IJszee.**

Antenne. De antenne van de marifoon moet verticaal zijn gemonteerd, opdat de straling in het horizontale vlak maximaal is. Op de binnenwateren is voor Rijn- en binnenvaartschepen en jachten een maximale hoogte van 12 meter toegestaan, gerekend vanaf de waterspiegel.

Antennekabel. Voor de verbinding tussen marifoon en marifoonantenne dient coaxkabel te worden gebruikt, met een impedantie van 50 ohm. De reflectie mag niet meer dan 10% bedragen.

Anticycloon. Hogedrukgebied met helder weer.

Anti-fouling (e). » **Aangroeiwerende verf.**

Antillenstroom. Noordelijke tak van de » **Noordequatoriaalstroom** die ten oosten van de Antillen langs trekt en zich met de » **Floridastroom** verenigt tot de » **Golfstroom**.

Anti-sifoneerklep. Klep die door het inlaten van lucht het door sifonwerking binnendringen van water voorkomt.

Antislingertanks. Tanks die aan bakboord en stuurboord in de scheepsromp zijn aangebracht en door een buizenstelsel met elkaar zijn verbonden. Omdat de tanks gedeeltelijk gevuld zijn ontstaat het effect dat de van buiten op het schip werkende krachten die de slingering veroorzaken worden tegengewerkt.

Antislingervinnen. Ook: stabilisatoren of *stabilisers*. Al dan niet beweegbare vinnen onder de waterlijn aan weerszijden van de romp.

Antislipprofiel (s). Is meestal in het dek van de surfplank ingebakken. De werking kan worden vergroot door toepassing van antislipverf.

a.p. (n). » **Aardse projectie.**

AP (w). *Answering Pennant*. Codevlag (onderscheidingswimpel), vergezeld van twee geluidssignalen. Betekent dat een wedstrijd is uitgesteld.

Apenet (m). Net dat langs zij hangt om drenkelingen aan boord te helpen en mariniers van en aan boord te laten gaan.

Apentafel (m). Het bordes van het standaardkompas.

Apevuistje. Ook: *monkeyfist*. Knoop als verzwaring van het opgooi-eind van een » **werplijn**.

Apex (n). Het punt in het heelal waarheen een ster of sterrenbeeld zich beweegt. De apex van de aarde is de richting waarin de aarde zich in haar baan om de zon beweegt.

Aphrodite 29. Polyester zeiljacht met slaapaccommodatie voor vijf personen. L.O.A. 8,90 m., zeiloppervlak 40 m².

Aphrodite 33. Polyester zeiljacht met slaapaccommodatie voor zeven personen. L.O.A. 10,28 m., zeiloppervlak 58 m².

Aphrodite 36. Polyester zeiljacht met veel comfort. L.O.A. 10,97 m., zeiloppervlak 74 m².

Aphrodite 40. Luxe polyester zeiljacht met vaste slaapaccommodatie voor zes personen. L.O.A. 12,10 m., zeiloppervlak 77 m².

Aphrodite 42. Luxe polyester zeiljacht met bezaansmast en vaste slaapaccommodatie voor zes personen. L.O.A. 12,70 m., zeiloppervlak 77 m².

APK. » Aspaardekrachten.

Aplustre. Latijnse benaming van de achterstevensversiering van een Romeinse » **galei**.

Apogeum. De positie waarin de maan het verst van de aarde staat. Zie ook **Getij** en **Perigeum**.

Apostels. (1) De twee opstaande houten tegen de zijkant van de voorstevens. (2) De opstaande houten (stutten) die een schip op de helling steunen.

Apostis. Lange balk waarop de riemen van een » **galei** rusten.

Approvianderen. Van proviand voorzien.

APS. Algemeen Padvinders Systeem. Soort GPS systeem aan boord van oudere jachten.

Aquadrome (e). Watersportcentrum.

Aquanaut. Diepzeeonderzoeker.

Aquanaut Beauty 1050. Stalen knikspant motorboot met vier vaste slaapplaatsen. L.O.A. 10,55 m., breedte 3,50 m., diepgang 0,85 m.

Aquanaut Drifter 1150. Stalen knikspant motorboot met vijf vaste slaapplaatsen. L.O.A. 11,»5 m., breedte 3,90 m., diepgang 1,10 m.

Aquaplane(e). Waterskiplank.

Aqua-Star Nelson. Polyester rondspant motorboot met zes vaste slaapplaatsen. L.O.A. 13,80 m., breedte 4,10 m., diepgang 1,10 m.

Arabisch Zee. Het noordwestelijk deel van de Indische Oceaan, tussen India en het Arabisch Schiereiland, dat via de Golf van Oman en de Straat van Hormoez is verbonden met de Perzische Golf, en via de Golf van Aden en de Bab el Mandeb met de Rode Zee.

Aralzee. Ooit een van de grootste zeeën van de wereld, nu een dorre woestijn, de grootste milieuramp uit de wereldgeschiedenis. De vissersvloot ligt ruim tachtig kilometer van de thuishaven, in het zand. Waar zij eens de golven trotseerden lopen nu kamelen, in een onmetelijke zoutwoestijn. Weldra zal het laatste beetje water zijn opgedroogd.

Aramidelijnen. Ook: kevlar of twaron. Zeer sterke lijnen die nauwelijks rekken. Zijn slecht bestand tegen buigen en ultraviolette straling. Aramide is ongeveer zes keer zo sterk als staal.

ARC. Atlantic Rally for Cruisers.

Archimedes, Wet van - . Tamelijk bepalend bij de scheepsbouw. Luidt aldus: 'Een geheel of gedeeltelijk in een vloeistof gedompeld lichaam ondervindt van de vloeistof een opwaartse kracht die gelijk is aan het gewicht van de door het lichaam verplaatste hoeveelheid vloeistof.' Als het misgaat krijg je te maken met een andere wet, namelijk die van de zwaartekracht.

Archipel. Groep eilanden of een gebied met veel eilanden, meestal vulkanisch.

Arctic. Stoomboot van de Collins Line. Zonk op 27 september 1854 na een aanvaring met de Franse stoomboot *Vesta*, nabij Cape Race. Daarbij kwamen 285-351 personen om.

Arctische Zee. » Noordelijke IJszee.

Arctische zeerook. Zie **Mist**.

Areit (*allright*) (e). Minder pretentius equivalent van » **aye aye**.

Areometer (v). Instrument waarmee onder andere het zoutgehalte van het water of het zuurgehalte van de accu's gemeten kan worden.

Argonaut. (1) Elk der Griekse zeehelden die met Jason het Gulden Vlies gingen veroveren. (2) Een avonturier; een durfal. (3) De eerste onderzeeër die met succes in open wateren voer; in 1897 ontworpen door de Amerikaanse architect Simon Lake.

Ark. (1) Drijvende woning. (2) Houten keg die het vooreinde van een houten nagel wordt ingedreven om deze goed te doen pakken.

Armada (sp) (m). Gewapende vloot. De eerste Spaanse Armada was de oorlogsvloot van 130 schepen die in 1588 door Filips II werd uitgerust om de landing van Parma in Engeland te ondersteunen. Dat liep uit op een fiasco. De tweede Spaanse Armada werd in 1639 bij » **Duins** verslagen door Maarten Tromp.

Arme jongen (m). Gerecht van scheepsbesluit gemengd met vlees en vetresten, vaak geserveerd aan het eind van de reis, wanneer de voorraden geslonken waren.

Armen- en benenbootje. Schip met mijnstutten of boomstammen.

Armen vol speculaas (m). Onderscheidingstekens van marineman op zijn rechter bovenarm.

Arnemuidense hoogaars. » Hoogaars die geen spriettuig maar een bezaantuig voert en in het algemeen een stoerder uiterlijk heeft dan andere hoogaarsen.

Aro (m). Aspirant reserve-officier bij de Koninklijke Marine.

Arsenaal (m). Marine-etablissement waar oorlogsschepen gebouwd, gerepareerd en bevoorrad worden.

Artekno Artina 33. Ruim zeiljacht van polyester, met drie afzonderlijke tweepersoons kooien. L.O.A. 9,98 m., zeiloppervlak 60 m².

Artekno H-boot. Polyester wedstrijdzeilboot. L.O.A. 8,28 m., zeiloppervlak 24,50 m².

Artekno Siesta. Comfortabel polyester zeiljacht dat gemakkelijk door één persoon kan worden gezeild. L.O.A. 9,70 m., zeiloppervlak 53,40 m².

Artemon. Klein voorzeil van een » **galei**, dat diende om het sturen te vergemakkelijken.

ASA. Soort » **ABS**.

Asbroek. Ook: hoos. Koker die de schroefas omsluit waar deze uit het schip komt.

A-serie. De 12 schepen van de Amsterdamse rederij Spliethoff waarvan de naam begint met een A: Aalsmeergracht, Achtergracht, Admiralengracht, Alblasgracht, Alexandergracht, Amstelgracht, Anjeliërsgracht, Ankergracht, Apollogracht, Archangelgracht, Artisgracht en Atlasgracht. Zie ook **B-serie**, **E-serie**, **H-serie**, **K-serie**, **L-serie** en **P-serie**.

Asherat. Fenicische godin van de zee.

ASM. Amsterdamsche Stoomboot Maatschappij. Rederij die in 1825 werd opgericht te Amsterdam.

Aspaardekrachten (APK). Het vermogen dat door de motor aan de schroef wordt afgegeven.

Assaut (m). Jaarlijks feest van de adelborsten van het » **KIM**.

Asshole (e) (w). Kink of knoop in een schoot of lijn, die verhindert dat het touw vrij door een oog of blok loopt.

Assuradeur. Verzekeraar.

Astern (e). Achter.

Astra 11.60 OK. Stalen knikspant motorboot met vier tot zes vaste slaappleatsen. L.O.A. 11,60 m., breedte 3,75 m., diepgang 1 m.

Astronavigatie (n). Verzamelnaam voor technieken in de scheepvaart om positie en richting van een schip te bepalen aan de hand van waarnemingen van de sterrenhemel. Tegenwoordig wordt steeds meer gebruik gemaakt van » **satellietnavigatie**. Zie ook **Breedte (3)**.

Astronomische plaatsbepaling. » **Astronavigatie**.

Atacamatrog. Diepzeetrog in het oostelijk deel van de Grote Oceaan voor de kust van Peru en Chili.

Athina B. De *Athina B* was een schip dat strandde ten oosten van de Palace Pier in de Engelse badplaats Brighton, op 21 januari 1980. Het was tijdelijk een touristenattractie, en veel mensen kwamen haar bezichtigen. Een restaurant in Brighton draagt de naam van het schip en in het Brighton Museum bevindt zich een schilderij van de *Athina B* door Dennis Roxby Bott. Het anker van het schip is te bezichtigen op de promenade van Brightont.

Gebouwd als de *Kojima Maru* te Hiroshima in 1968, voer ze onder de Japanse vlag. Ze werd in 1973 herdoopt tot *Hung Wei* en in 1976 tot *Nina Pa*, alvorens zij werd verkocht in 1979 en herdoopt tot *Athina B*, waarna zij onder Griekse vlag ging varen. De *Athina B* vertrok op 11 december 1979 van de Azoren met 3000 ton puimsteen. Haar bestemming was Shoreham. Tijdens de reis kreeg ze problemen met de generator, het gyrokompas en de radar, en ze liep La Rochelle in Frankrijk binnen voor reparatie. Voor de ree van Shoreham, op 20 januari 1979, met windkracht 7 tot 8, was zij niet in staat de haven binnen te lopen. De motor had geen kracht meer en er werd een noodsein verzonden. De reddingsschepen *Dorothy* en *Philip Constance* uit Shoreham slaagden erin om de helft van de bemanning en het gezin van de kapitein van boord te halen, en de rest van de bemanning werd, na drie nutteloze pogingen, op de ochtend van 21 januari gered. De *Athina B* dreef oostwaarts en strandde uiteindelijk ten oosten van de Palace Pier. Daar brak ze haar rug en werd afgeschreven als total-loss.

ATIS. Automatic Transmitter Identification System. Ingebouwd printplaatje in de » **marifoon**, dat elke keer wanneer de zendknop wordt losgelaten automatisch een digitale identificatiecode met de » **roepnaam** van het schip uitzendt, zodat walstations bijvoorbeeld de positie van het schip kunnen peilen. Vanaf 29 augustus 1992 moeten alle nieuwe marifoons die ter toelating aan de » **HDTP** worden aangeboden van deze identificatiechip zijn voorzien. Bestaande types moeten vanaf 29 augustus 1996 met de chip zijn uitgerust. Overigens maakt het ook na die datum voor » **Scheveningen Radio** niets uit of een marifoon al dan niet is voorzien van ATIS. Mocht u overwegen een ATIS-printplaatje te laten inbouwen, overweegt u dan ook de aanschaf van een marifoon met » **DSC**. Mogelijk bespaart u daarmee een hoop geld en ellende.

ATIS-killer. Apparaatje dat de korte pieptoon die gepaard gaat met het ATIS-sigitaal onderdrukt.

ATIS-nummer. Tiencijferige identificatiecode van een jacht. Bij Nederlandse schepen begint het ATIS-nummer met 9. Daarna volgt 244, 245 of 246. De volgende combinatie van cijfers is afhankelijk van de letters van de » **roepnaam** van het jacht. PA = 01, PI = 09. Alles wat daartussen zit kunt u zelf uitdokteren. De overige cijfers komen overeen met de cijfers van de roepnaam. Alleen roepnamen die bestaan uit twee letters en vier cijfers kunnen in een ATIS-nummer worden omgezet. Schepen met andere roepnamen zijn zeeschepen, en die zijn niet ATIS-plichtig.

Atlantic. Britse stoomboot van de maatschappij White Star die op 1 april 1873 verging voor de kust van Nova Scotia. 585 opvarenden kwamen om.

Atlantic 36. Aluminium rondspant zeiljacht met vier vaste slaappleatsen. L.O.A. 11 m., breedte 3,63 m., zeiloppervlak 78 m².

Atlantic 444. Polyester knikspant (diep-V) motorboot met zes vaste slaappleatsen. L.O.A. 13,94 m., breedte 4,48 m., diepgang 1,22 m.

Atlantikwall (d). Deze kustverdedigingslinie is in van 1942 tot 1944 aangelegd door de Duitsers, ter bescherming van het westelijk zeefront. De *Atlantikwall* liep van de Spaanse grens tot Noorwegen, en omvatte in Nederland onder andere verdedigingswerken te Den Helder, IJmuiden, Hoek van Holland en Vlissingen.

Atlantis. Legendarisch eilandenrijk in de Atlantische Oceaan, dat volgens Plato wegens wangedrag van de bewoners door de zee is verzwolgen.

Atlantische Oceaan. De op één na grootste oceaan ter wereld. Wordt in het westen begrensd door Amerika, in het oosten door Afrika en Europa, in het noorden door de Noordelijke IJszee en in het zuiden door het Antarctisch continent.

Atol. Ringvormig koraalrif.

ATT (n). *Admiralty Tide Tables*. Getijdetabellen uitgegeven door het Britse Hydrographic Department of the Admiralty. Zie ook **Admiralty Charts**.

Auld mug (e) (w). » **America's Cup**.

Aulis. Oudgrieks havenstadje tegenover Chalkis, aan het Atalantikanaal in Beotië, waar de Griekse oorlogsvloot zich verzamelde om uit te zeilen tegen Troje.

Aurora. Gebouwd in 1903. L.O.A. 127 meter, breedte 16,80 m., diepgang 6,40 m. Op deze pantserkruiser werd met een salvo losse flodders het signaal gegeven dat het begin van de Russische Oktoberrevolutie aangaf. Ligt nog altijd in Sint Petersburg, op de rivier de Neva, aan de Petrovskaja nabereznaja, in de buurt van de Vrijheidsbrug.

Aurora australis. » **Poollicht**.

Aurora borealis. » **Poollicht**.

Austria. Duitse stoomboot die op 23 september 1858 op de Atlantische Oceaan door brand werd verwoest. 471 opvarenden kwamen daarbij om.

Auto-carrier. Hoog op het water liggend schip met groot aantal dekken, die onderling weinig tussenruimte hebben. Het schip kan zo'n zesduizend auto's vervoeren. Zie ook **Roll on/roll off-schip**.

Automaat. » **Ademhalingsautomaat**.

Automatische piloot. Automatische stuurinrichting. Instrument dat een schip die koers doet laten varen waarop men hem heeft ingesteld. Het overgaan van automatisch sturen op sturen met de hand en omgekeerd dient onder toezicht van de » **chef van de wacht** te gebeuren. In situaties van gevaar dient te worden overgeschakeld op besturing met de hand en moet de chef van de wacht een roerganger op de brug laten komen.

Auxiliary (e). Zeilboot met (hulp)motor.

Aveling. Strook land langs een dijk die voor de stevigheid van die dijk onaangeroerd moet blijven.

Averij. Schade aan schip, tuig of lading, opgelopen tijdens de reis.

Averij grosse. Gemene averij. Daarvan is sprake wanneer er opzettelijk en redelijkerwijs een buitengewone opoffering of uitgave wordt gedaan ter gezamenlijke beveiliging, met het doel de zaken voor gevaar te bewaren. In de praktijk betekent dit bijvoorbeeld dat

(een deel van) de lading overboord wordt gezet om het schip en de opvarenden te redden.

Averij particulier. Bijzondere averij. De » **averij** die niet het gevolg is van fouten of ingrepen van de bemanning of derden (*act of men*), bijvoorbeeld stormschade.

Avilastic. Kunststofweefsel dat geen water doorlaat en wordt gebruikt voor drysuits.

Aviso. Ook: adviesjacht. Snel varend schip dat vroeger werd ingezet om berichten van en naar de oorlogsvloot over te brengen.

AW (n). » **Aangenomen waarnemer.**

Awning-dek. Ook: tentdek of stormdek. Licht dek boven het eigenlijke hoofddek. Dient alleen als beschutting.

AWSA. *American Water Ski Association.* Organisatie die in 1939 werd opgericht toen de eerste waterskiwedstrijd ter wereld werd georganiseerd in Jones Beach Park, Long Island. De AWSA heeft ongeveer 31.000 leden, verdeeld over meer dan 550 waterskiclubs. In de Verenigde Staten worden jaarlijks meer dan 650 waterskiwedstrijden georganiseerd.

Axiometer. » **Roerverklikker.**

Aye aye. Uitroep waarmee men te kennen geeft dat men ergens mee instemt, de opdracht heeft begrepen of de mededeling heeft gehoord. Nederlanders maken er meestal zoiets als `ei, ei' van.

AZAB. *AZores And Back.* Zeilwedstrijd voor solozeilers.

Azen (v). Vistuigen van aas voorzien.

Azers en spletersboet (v). De schuur waar het hoekwant werd geaasd en gespleet.

Azijnzuurhoutenkettingkabelopsluitpen (m). Het kleinste onderdeel met de langste naam, dat vroeger werd gebruikt om de bout van de harpsluiting van een ankerketting te borgen.

Azimet (Zn) (n). De boog van de horizon begrepen tussen het zuidpunt en het snijpunt van de verticaalcirkel van een hemellichaam met de horizon, oftewel de ware peiling van de » **aardse projectie** van een hemellichaam.

Azimuttafels (n). Boeken die de tafels en tabellen bevatten die nodig zijn om de coördinaten van een hemellichaam te vinden.

Azov, Zee van - . Visrijke baai (haring, steur) ten noorden van de Zwarte Zee, daarmee verbonden door de Straat van Kertsj. Oppervlak: 38.000 km², gemiddelde diepte: 8 meter. De Zee van Azov slijt langzaam dicht, vanwege sedimentenaanvoer door de Don.

B

Baai. (1) Ronde inham van de zee; zeearm. (2) Ook: keel. Gleuf van een » **kous**.

Baaivanger. (1) Ook: schansloper. Bovenkledingstuk; soort jas, inwendig van baai (een soort flanel), uitwendig van geolied linnen. (2) Ruwe matroos.

Baal. Grote, dichtgenaaide jute of grof linnen zak met een inhoud van vijftig of honderd kilo.

Baal hooi (m). Waardeloze vent.

Baanderij. Touwslagerij.

Baansein (w). Sein gegeven door het wedstrijdcomité dat aangeeft welke baan zal worden gezeild, met andere woorden welke merktekens moeten worden gerond of gepasseerd.

Baantjesgast. Schepeling die werk verricht dat niet tot het eigenlijke scheepswerk behoort, bijvoorbeeld als timmerman, schrijver, verpleger of kapper.

Baar. (1) Zandbank voor een riviermonding, waarover schepen slechts bij hoog water kunnen komen. (2) (m) Groentje.

Baard. (1) Halfronde verdikking om het kluisgat. (2) Aangroei aan de scheepshuid onder de waterspiegel.

Baarhaven. Haven die door een » **baar** (1) wordt afgesloten.

Baartijd (m). De tijd die men als groentje op het » **KIM** doorbrengt.

Babystag. Stag dat zich in voorkomende gevallen tussen het voorstag en de mast bevindt.

Backface (e). Achtervlak.

Backlash (e). Het » **blindslaan** van de schroef. 'Ik heb een backlash.'

Backpack (e). Draagstel waar een of meer cilinders op zijn gemonteerd, behorend tot een » **duikset**.

Badkuip (m). Commandobrug van een onderzeeër.

Bag (e). Het bollende deel van een zeil.

Bagger. Modder. Om nauwkeuriger te zijn: blauwzwarte vergane organische resten en oeverafslag.

Baggerindustrie. Gesaneerde bedrijfstak, die zich onder andere bezighoudt met het uitdiepen, aanleggen en onderhouden van havens en waterwegen, het aanwinnen en opspuiten van land en het bouwen van dijken.

Baggerspecie. Enigszins verdunde, dus vloeibare » **bagger**.

Baggerwerktuig. Vaartuig dat zand wint of vaarwaters uitdiept. Men onderscheidt mechanisch werkende schepwerktuigen (zoals emmerbaggermolens, *dipper dredges* en grijpers) en hydraulisch werkende zandzuigers (zoals bodemzuigers, sleepzuigers en cutterzuigers).

Baghla. Prachtig, sierlijk groot zeilschip uit de Arabische wateren, ontwikkeld uit de Portugese koopvaarders van de zestiende eeuw.

Bagijnera. Onderra van de bezaansmast of kruismast (afhankelijk van het schip). Zie afb. 52.

Bagijnezeil. Zeil dat aan de » **bagijnera** wordt bevestigd. Zie ook afb. 52.

Bahama-methode. » **Vertuid ankeren.**

Bahia. » **Trailerbaar** polyester zeiljacht met slaapaccommodatie voor vier personen. L.O.A. 6,93 m., zeiloppervlak 19,50 m².

Baidarka. Russische benaming van de » **kajaks** van de Eskimo's.

Bail (e). (1) Hozen. (2) Hoosvat.

Bailer (e). Hoosvat.

Bail out (e) (s). Van de surfplank afspringen.

Bak. (1) Een zeil staat bak als de schoot aan loefzijde vast staat en de wind van de verkeerde kant in het zeil valt. (2) Voorste gedeelte van het opperdek. (3) Verblijf van de matrozen, onder de bak, waar ook geschaft werd. (4) (m) Groep manschappen in één wacht, aan één tafel. (5) Vaartuig voor het transporteren van » **bagger**.

Bakboord. De linkerkant van een vaartuig, wanneer men van achter naar voor kijkt.

Bakboordlicht. Rood van kleur. Ezelsbruggetje: bakboord = links = PvdA = (was) rood. Zie ook Boordlichten, Heklicht, Navigatielichten, Toplicht en Stuurboordlicht.

Bakdek. Flushdek. Boot met een verhoogd voordek waardoor de kajuit geheel onder dek komt te liggen.

Bak één (m). De gezamenlijke officieren van een oorlogsschip. 'Bak één lijdt echt geen honger hoor!'

Baken (n). Een drijvend of in de grond gestoken merkteken. Zie ook **Geleidebakens** en **Merklijn**.

Bak halen. » **Bak** (1).

Bakkebord. Versierde bovenlijst van het achterschip.

Bakkie. (1) 'Even een bakkie doen' = Even een kop koffie drinken. Letterlijk: even de » **bak** aandoen, even de manschappenverblijven bezoeken. (2) (m) 'Een bakkie krijgen' = Een straf oplopen.

Bakkie zweet (m). (1) Kopje thee. (2) Kopje koffie.

Bakkwartier. De helft van de bemanning, die de kooien aan bakboord heeft.

Baksen (m). Het in het horizontale vlak draaien van het geschut.

Bakser (m). Schepeling die helpt bij het » **baksen**.

Baksgewijs (m). Aantreden.

Bakskist. Kist waarin het » **kommaliewant** en het rantsoen van een bak zijn opgeborgen.

Baksmaat (m). Iemand die aan dezelfde » **bak** eet.

Baksmeester (m). Korporaal belast met de leiding aan de » **bak**.

Baksplank (m). Ook: spekplank. Plank waarmee je 21 klappen krijgt op je 21e verjaardag.

Bakstagen. Verstaging vanaf het achterboord naar de top van de mast, om deze vooral bij ruimere koersen te steunen. We belasten alleen het bakstag aan de loefzijde van het schip. Dat aan lijzijde kan worden ontkoppeld, móet zelfs worden ontkoppeld wanneer het gevaar bestaat dat giek en grootzeil te grote druk op het bakstag uitoefenen. Zie ook **Binnenvoorstag, Hoofdwant** en **Topwant**.

Bakstaghefboom. Ook: *Highfield lever*. Met de hand bediende hefboom voor het snel instellen van de lengte van een stag.

Bakstagloper. Lijn waarmee het bakstag wordt doorgezet of losgegooid.

Bakstagwind. Wind die schuin van achteren komt, over bakboord of stuurboord. Zie ook afb. 44.

Bakszeuntje (m). Matroos die hielp bij het opdienen van het eten aan de » **bak**.

Bakzeil halen. De zeilen zo brassen dat de wind er van voren inkomt en het schip dus stil blijft liggen of achteruit gaat.

Bak zetten. Een zeil zodanig uitzetten dat de wind er aan de 'verkeerde' kant in blaast, bij voorbeeld om de boeg van de boot te doen afvallen of om achteruit te zeilen.

Balam. Slank gebouwd zeilschip met latijnzeil, afkomstig uit de wateren rond Aden. Werd veel gebruikt door smokkelaars en slavenhalers.

Balanoïdea. Zeepok. Zie **Aangroeiing**.

Balans. Mijn lief, oud stalen knikspant zeiljachtje van het Snekermeer-type, waarmee ik voortdurend trachtte de grenzen van de zeewaardigheid te verleggen. L.O.A. 9,10 m., breedte 2,80 m., diepgang 1,10 m., zeiloppervlak 45 m². Aan de zeewaardigheid van de *Balans* hoefde (bij goed weer) niet te worden getwijfeld, maar over die van de schipper liepen de meningen nogal uiteen, met name binnen het gezin.

Balansrif. Schuin rif in het bezaans- of brikzeil.

Balansroer. Roer waarbij de roerkoning door het midden van de klik gaat.

Bal gehakt. Stakingsbreker. Het scheldwoord is ontstaan toen de » **KNSM** tijdens een staking tegen het eind van de Eerste Wereldoorlog werkwilligen trachtte te paaien door ze op het maaltijd een warme prak met een bal gehakt te verstrekken.

Balkon. Ook: bordes. Loopbrug langs de scheepsmotor(en). Balkweger. » **Weger** waarop de (dek)balken rusten.

Ballast. (1) Kielballast, bestaande uit lood of ijzer onder aan de » **kiel** van een zeiljacht, dient om de stabiliteit te verbeteren. (2) Materiaal in ballasttanks, dat dient om een leeg vrachtschip een grotere » **diepgang** te geven, waardoor het » **zeewaardiger** wordt.

Ballastbak. Verschuifbare bak voor zandzakjes, bij een botter.

Ballastbroodjes. » **Loodbroodjes.**

Ballastkiel. Zie **Ballast (1)**.

Ballasttanks. De levensduur van een schip wordt grotendeels bepaald door de staat van zijn ballasttanks. Een schip waarvan deze tanks in een onaanvaardbare conditie zijn moet naar de sloop. Het is dan ook uitermate belangrijk dat de ballasttanks in een goede staat worden gehouden. De manier waarop ballasttanks thans worden gebouwd is aan herziening toe. Vandaag de dag worden tanks gebouwd in grade A staal en beschermd met een standaard PSPC15 coating. Dit systeem is ongeveer gedurende 15 jaar adequaat. Gemiddeld gaan schepen echter 25 jaar mee en bijgevolg zijn de tanks onvoldoende beschermd gedurende 40% van hun levensduur. Andere bescherming en constructietechnieken bieden zich aan, zijnde het gebruik van "super" coatingen die het 25 jaar uithouden of de aanwending van corrosieresistent staal. Dit alles onder voorbehoud van kostprijs en de feitelijkheid van de vooropgestelde eigenschappen. Zie ook **Ballast (2)**.

Ballen draaien (m). Wisselende koersen varen, bijvoorbeeld bij oefeningen.

Balletje. Spinnakeronderzeil.

Ballonfok. (1) » **Spinnaker.** (2) Halfwinder; wordt ook wel als » **spinnaker** gebruikt.

Ballonzeil. » **Ballonfok.**

Balloon (e). » **Spinnaker.**

Balsavlot. Vlot gebouwd van balsahout, afkomstig uit Zuid-Amerika.

Baltic 39. Prachtig polyester toerzeiljacht met goede zeileigenschappen. L.O.A. 11,80 m., breedte 3,80 m., diepgang 1,90 m.

Baltic 41. Motorsailer. L.O.A. 12,50 m.

Baltic 43. Zeer luxueus polyester zeiljacht. L.O.A. 13,21 m., zeiloppervlak 85 m².

Baltic 48. Zeer luxueus polyester zeiljacht. L.O.A. 14,64 m., zeiloppervlak 108 m².

Baltimore-clipper. Voorloper van de echte » **clipper**. Zeer snel Amerikaans koopvaardijchip uit de negentiende eeuw, met scherpe boeg, aanvankelijk kottergetuigd maar later getuigd als schoener. De wet van 1808 verbood de slavenvaart, dus werden de slaven gesmokkeld. Om de achtervolgers te snel af te kunnen zijn en om blokkades te kunnen doorbreken, maakte men gebruik van Baltimore-clippers. Zie ook **Ann McKim**.

Bamboes. Onbekwaam en onervaren matroos.

Bandijk. Zwarte dijk langs de Nederlandse grote rivieren.

Bandstopper. Ook: remband. Onderdeel van een » **ankerlier**, dat dient om de ankerketting tijdens het uitlopen te kunnen afremmen.

Bang the corner (e) (w). Bij het » **matchracen**: naar een kant van de baan varen en van daaruit een strategische voorsprong trachten te bereiken.

Bank. Natuurlijke ondiepte in zee, vaak voor een riviermonding.

Bankie. » **Treedoft**.

BAP (m). Brand- en averijploeg. Ook: herstellingsploeg. Groep schepelingen die verantwoordelijk is voor het herstellen van averij.

Bar. Eenheid die de luchtdruk aangeeft. 1 bar = 0,986 atmosfeer.

Baratterie. Onrechtmatige handeling van kapitein of bemanning, die nadelige gevolgen voor de reder of de verzekeraar heeft.

Barbarijse zeerovers. Piraten uit Barbarije (het land der Berbers), die van de middeleeuwen tot 1830 de wateren van de Middellandse Zee en het oosten van de Atlantische Oceaan onveilig maakten. Hun thuishaven was meestal Algiers.

Barcarolle. Venetiaans gondellied.

Bareboat charter (e). Ook: demise charter. Hierbij betaalt de huurder een bepaalde som voor het 'blote schip', zonder bemanning, en komen alle kosten, zoals die van verzekering en bemanning, voor rekening van de huurder.

Baren. Golven; de zee. Van het Arabische woord *bahr*, dat 'water' of 'zee' betekent.

Barentz, Willem (Formerum, ±1550 - Nova Zembla, 20 juni 1597) was een Nederlandse zeevaarder en ontdekkingsreiziger (poolonderzoeker), die drie reizen maakte om de Noordoostelijke Doorvaart te vinden, waarbij hij de kusten van Nova Zembla verkende en Bereneiland en Spitsbergen ontdekte. Barentsz slaagde er tijdens de derde reis naar de Noordpool de noordpunt van Nova Zembla te ronden, maar kwam daarna vast te zitten in het ijs. Van aangespoeld drijfhout werd een huis gebouwd, dat bekend staat als Het

Behouden Huys, waarin vervolgens de winter werd doorgebracht. De volgende lente werd een extra sloep gebouwd, zodat de zestien opvarenden naar de bewoonde wereld konden terugkeren. Barentsz echter stierf een week na het vertrek. Zijn mannen keerden wel terug naar Kola, waar ze werden opgepikt door een Nederlands handelsschip onder commando van hun voormalige medereiziger Rijk. Zie ook **Jacob van Heemskerck**.

Barentz-zee. Deel van de Noordelijke IJszee, genoemd naar Willem Barentz, begrensd door het Noordepartse vasteland, Nova Zembla, Frans Jozefsland en Spitsbergen. 100-590 meter diep.

Barge (e). (1) Algemene Engelse benaming voor binnenvaartschip. Zie **Thames barge** en afb. 46. (2) Vroeger in Nederland een luxe trekschuit voor het vervoeren van passagiers.

Barge carrier (e). Lichte-moederschip. Vervoert drijvende laadbakken, die met een portaalkraan of lift aan boord zijn gebracht, over de oceaan. Sommige *barge carriers* kunnen zinken als een drijfdok, waarna de lichters naar binnen of naar buiten worden gevaren.

Barge port (e). Overlaadhaven zonder kaden.

Bargoen. Balk waartegen de sloep in de » **davits** hangt. Wordt bij de marine 'sjorbalk' genoemd.

Bark. Bark of *barque* is de naam van een koopvaardij-schip, oorspronkelijk uitgerust met drie en later ook wel met vier of vijf masten. Alle masten zijn » **vierkantgetuigd**, behalve de achterste (bezaansmast), die uit een lange ondermast en » **steng** bestaat, waaraan resp. een » **bezaan** en een » **gaffeltopzeil** kunnen worden gevoerd. De Nederlandse driemasters varieerden van 300 tot 2600 » **BRT**, de viermasters haalden de 3000 BRT en de vijfmastbarken meer dan 4000 BRT.

Barkas. De zwaarste sloep aan boord een schip, soms met een binnenboordmotor.

Barkas 1200 ak. Stalen multiknikspant motorboot met zes vaste slaappleatsen. L.O.A. 12 m., breedte 4,05 m., diepgang 1 m.

Barkasroeier (m). Ook: hemelpiloot of hemeldragonder. Geestelijke; vlootpredikant.

Barkassloep. Sloep die in grootte op de » **barkas** volgt.

Barkentijn, schoenerbark. Een mengvorm van een » **schoener** en een » **bark** noemen we een 'barkentijn' of 'schoenerbark'. Bij dit schip zijn de (drie of meer) masten » **langsscheepsgetuigd**, behalve de voorste. De fokkemast is namelijk » **vierkantgetuigd**.

Barograaf. Zelfregistrerende barometer.

Barometer. Instrument waarmee de atmosferische luchtdruk wordt gemeten. Doorgaans duidt een stijgende barometerstand op beter weer, terwijl een snel dalende barometerstand stormachtig weer aankondigt. Zie ook **Kanaalrat**.

Barrage. Stuwdam in een meer of rivier.

Barrière-eiland. Een hoofdzakelijk uit zand bestaande afzetting die door golfwerking tot boven het zeeniveau is opgebouwd en door een lagune van de kust is gescheiden. De hoogte kan toenemen door duinvorming.

Barrièrerif. Koraalrif op enige afstand van de kust, evenwijdig aan het land.

Barring. (1) Alle » **waarloos** rondhout. (2) De plaats tussen de grote en de fokkemast waar (1) wordt geborgen.

Bartholomew Diep. De grootste diepte (bijna acht kilometer) van de » **Atacamatrog**.

Bartolomeu Dias (ook Diaz, ca. 1450 – op zee nabij Kaap de Goede Hoop, 29 mei 1500) was een Portugees zeevaarder en ontdekkingsreiziger, die in 1488 als eerste Europeaan Kaap de Goede Hoop rondde. Daarmee bereidde hij de weg voor de eerste tocht naar India door » **Vasco da Gama**. Bartolomeu Dias vertrok in augustus 1487 met een vloot van drie schepen uit Lissabon. Twee ervan, de São Cristóvão en de São Pantaleão, waren karvelen. Zijn broer Pêro Dias voerde het bevel over een bevoorradingschip. Het was de eerste keer dat de Portugezen gebruik maakten van een bevoorradingschip. Na tussenstops in São Jorge da Mina en bij de monding van de Kongo bereikte Dias in december Walvisbaai in Namibië. De route langs de zuidwestkust van Afrika betekende, dat de schepen steeds tegen de heersende zuidoostpassaat in moesten laveren. Na vertrek uit Walvisbaai koos Dias daarom voor een zuidwestelijke koers, weg van de kust. De beide karvelen kwamen in een zeer zware storm terecht, die dertien dagen duurde en hen ver naar het zuiden voortjoeg. Toen de storm ging liggen, koerste Dias terug naar het oosten, maar na verscheidene dagen was er nog steeds geen land te bespeuren. Daarop verlegde hij zijn koers noordwaarts totdat hij op 2 februari 1488 land vond bij de Mosselbaai. Zonder het te weten had Dias zowel Kaap de Goede Hoop als het zuidelijkste punt van Afrika, Kaap Agulhas, gepasseerd.

Basiscertificaat Marifonie. Certificaat dat men nodig heeft om een eenvoudige » **marifoon** voor de binnenwateren te mogen bedienen. Wordt door de » **HDTP** verstrekt na een schriftelijk examen met goed gevolg te hebben afgelegd. Zie ook **Marcom-A**, **Marcom-B** en **DSC**.

BASM. Stichting tot Behoud van Authentieke Stoomvaartuigen en Motorsleepboten. » **Behoudsorganisatie** die in 1980 is opgericht.

Batavia. (1) » **VOC-schip** dat in 1629 bij het Westaustralische Perth op de klippen liep. (2) Reconstructie van (1), in tien jaar tijd gebouwd door de Stichting Nederland bouwt VOC-Retourschip, onder de bezielende leiding van Willem Vos, de bedenker van het project. Is te bezichtigen in Lelystad, aan de Oostvaardersdijk.

Bathyale zone. Het deel van de zee tussen 200 en 1000 meter diepte waar geen zonlicht meer kan doordringen.

Bathymetrische kaart (n). Kaart van de oceaan, waarop de diverse diepten van de zeebodem door middel van dieptelijnen worden aangegeven.

Bathyscaaf. Duiktoestel voor diepzeeonderzoek, waarmee tot op diepten van meer dan 10.000 meter wordt gedoken. Het bestaat uit een zware stalen bol met dikke vensters van plexiglas, onder een stalen tank, die men kan laten stijgen of dalen. Ontworpen door

de Zwitserse natuurkundige Auguste Piccard, die er in 1954 een diepte van 4000 meter mee bereikte.

Bathysfeer. Bolvormig stalen toestel voor diepzeedonderzoek, in de jaren dertig ontworpen door de Amerikaanse ontdekkingsreiziger Charles William Beebe en de Amerikaanse ingenieur Otis Barton.

Batsman (e) (m). » **Signaleur.**

Batterij (m). Geschutlaag op een oorlogsschip.

Bavaria 26. Luxueus afgewerkt zeilschip met slaapaccommodatie voor vier personen. L.O.A. 7,75 m., zeiloppervlak 24,30 m².

Bavaria 30. Modern polyester kajuitzeiljacht met slaapaccommodatie voor zes personen. L.O.A. 9,30 m.

Bavaria 33. Polyester rondspant zeiljacht met vier tot zes vaste slaappleatsen. L.O.A. 10,28 m., breedte 3,45 m., zeiloppervlak 58 m².

Bavaria 34 Cruising. Snel polyester toerzeiljacht met slaapaccommodatie voor zes tot acht personen. L.O.A. 10,42 m., breedte 2,98 m., zeiloppervlak 67 m².

Bavaria 34 Sport. Snel polyester toerzeiljacht met slaapaccommodatie voor zes tot acht personen. L.O.A. 10,42 m., breedte 2,98 m., zeiloppervlak 71 m².

Bavaria 35 Holiday. Rondspant polyester zeiljacht met vier vaste slaappleatsen. L.O.A. 10,95 m., breedte 3,70 m., zeiloppervlak 51,50 m².

Bavaria 37 Cruising. Comfortabel polyester rondspant toer-wedstrijdzeiljacht met slaapaccommodatie voor vier tot zes personen. L.O.A. 11,28 m., breedte 3,65 m., zeiloppervlak 70 m² (inclusief genua).

Bavaria 37 Sport. Comfortabel polyester rondspant toer-wedstrijdzeiljacht met slaapaccommodatie voor vier tot zes personen. L.O.A. 11,28 m., breedte 3,65 m., zeiloppervlak 74 m² (inclusief genua).

Bavaria 38. Mooi gelijnd, snel polyester toerzeiljacht met slaapaccommodatie voor zeven personen. L.O.A. 11,50 m., zeiloppervlak 69,10 m².

Bavaria 41. Rondspant polyester zeiljacht met zes tot acht vaste slaappleatsen. L.O.A. 12,75 m., breedte 3,98 m., zeiloppervlak 92 m².

Bavaria 42. Ruim en luxueus afgewerkt polyester zeilschip met slaapaccommodatie voor acht personen. L.O.A. 12,85 m.

Bavaria 44. Mooi gelijnd, ruim en luxueus afgewerkt zeilschip. L.O.A. 13,40 m., zeiloppervlak 97,50 m².

Bavaria 46. Polyester rondspant zeiljacht met zes tot tien vaste slaappleatsen. L.O.A. 14,40 m., breedte 4,48 m., zeiloppervlak 128 m².

Bavaria 47. Polyester rondspant zeiljacht met acht tot tien vaste slaappleatsen. L.O.A. 14,60 m., breedte 4,60 m., zeiloppervlak 130 m².

Bawley. Engels vissersschip, voornamelijk gebruikt voor de garnalenvisserij, met gaffelzeil, stagfok en kluiver. Lengte variërend van 6 tot 11 meter.

BAZ. » **Berichten aan zeevarenden.**

Baze visserlui (v). Ondernemende vissers.

BBC 4. Brits radiostation. De beste informatiezender, met groot bereik.

BBZ. Belangenvereniging Beroepszeilchippers. Zie **Bruine vloot.**

Beagle. Met dit schip maakte Charles Darwin van 1831 tot 1836 een reis om de wereld. De waarnemingen die hij tijdens deze reis maakte leidden tot zijn fameuze evolutietheorie. Het schip is te bezichtigen in Greenwich, ten oosten van Londen.

Beam (e). (1) Dekbalk. (2) Grootste breedte van het schip. (3) Voor- of achterschip.

Beat (e) (w). (1) » Kruisrak. (2) Het zeilen in de richting van waaruit de wind komt.

Beaufortschaal. Schaal voor het meten van windsterktes van windkracht 0 tot 12, in 1808 ingevoerd door de Engelse admiraal Sir Francis Beaufort.

Beaufort **Benaming KNMI** **Engelse benaming** **Equivalent knopen**

0	windstil	calm	> 1
1 (à 2)	zwakke wind	light air	1 - 6
2	light breeze		
3 (à 4)	matige wind	gentle breeze	7 - 16
4		moderate breeze	
5	vrij krachtige wind	fresh breeze	17 - 21
6	krachtige wind	strong breeze	22 - 27
7	harde wind	moderate gale	28 - 33
8	stormachtige wind	fresh gale	34 - 40
9	storm	strong gale	41 - 47
10	zware storm	whole gale	48 - 55
11	zeer zware storm	storm	56 - 63
12	orkaan	hurricane	> 63

Bedelbalk. Dwarsbalk over het voordek, zoals bij een » **tjotter**.

Bederven. `Valt er nog iets te bederven?' = Heb je iets voor me te eten, kok?

Beeldsnijder, Pieter. Nederlandse ontwerper van jachten. Hij is een van de meest vooraanstaande scheepsarchitecten van Nederland.

Beerklamp. Verdubbeling van de voorsteven, waartussen een schijf voor de dreg.

Bef. » **Kraag.**

Beheerloon. Zie **Strandvonderij**.

Behoud. Afstand over de grond.

Behouden. Afleggen van een afstand. `Het schip behield » mijl.'

Behouden-varen-verzekering. Scheepsverzekering op het » **casco**, waarbij slechts de schade is gedekt die is ontstaan door het niet arriveren van het schip in de bestemmingshaven, bijvoorbeeld doordat het schip onderweg vergaat of wordt afgekeurd.

Behoudsorganisatie. Elk van de verenigingen en stichtingen die het behoud van traditionele vaartuigen nastreven. Zij worden doorgaans overkoepeld door de » **FONV**.

Beitass. Lang rondhout om het voorlijk van het zeil van een vikingschip uit te houden, wanneer het zeil geen onderra heeft.

Bek. Metalen of houten vork, waarmee de » **giek** tegen de mast rust.

Bekkengaal. Netwerk aan de opening (eerste twee » **perken**) van een » **kuilnet**.

Bekklamp. Halve » **klamp**.

Bekoperen. Het verwijderen van metalen voorwerpen en die vervangen door koperen voorwerpen, ten einde negatief magnetisme in de buurt van het kompas te vermijden.

Beladingscoëfficiënt. Getal dat de verhouding aangeeft van de inhoud van het schip (tussen lege en geladen lastlijn) tot de belaadbare ruimte.

Beladingsgraad. Het percentage van het beschikbare laadvermogen dat wordt gebruikt voor het vervoer van passagiers, vracht en/of post.

Belboei. Verankerde » **boei** of » **ton**, die ten gevolge van de golfbeweging van het water voortdurend een belgeluid laat horen.

Beleggen. Voorkomen dat een touw uitloopt door dit met over elkaar knijpende bochten vast te maken en op te schieten op een voorbolder, nagelbank of sjoerliet.

Belle-fast 27. Trailerbaar rondspant aluminium zeiljacht met vier vaste slaappleatsen. L.O.A. 8,06 m., breedte 2,50 m., zeiloppervlak 36,20 m².

Beluga. Actieschip van de milieuorganisatie » **Greenpeace.**

Bemanning. Op een koopvaardijship alle » **opvarenden** die een arbeidsovereenkomst met de » **reder** hebben en geen passagier zijn.

Bemanningssterkte. Zie **Wet Vaartijden** en **Bemanningssterkte.**

BENAS. N.V. tot Behartiging van Nationale Scheepvaartbelangen.

Bends (e). *The bends.* » **Decompressieziekte.**

Bendsel. Ook: bindsel. Omwinding. Zie ook afb. 14.

Bendselen. Ook: bindselen. Binden met dun touw of garen.

Beneden de wind. Aan de kant waar de wind naartoe blaast.

Benedenrivier. Deel van de rivier waarin nog eb en vloed wordt waargenomen.

Bénéteau Oceanis 44 CC. Polyester rondspant zeiljacht met zes vaste slaappleatsen. L.O.A. 13,40 m., breedte 4,25 m., zeiloppervlak 102 m².

Bénéteau Oceanis 281. Polyester rondspant zeiljacht met vier tot zes vaste slaappleatsen. L.O.A. 8,70 m., breedte 2,86 m., zeiloppervlak 38,60 m².

Bénéteau Oceanis 321. Polyester rondspant zeiljacht met zes vaste slaappleatsen. L.O.A. 9,95 m., breedte 3,42 m., zeiloppervlak 58 m².

Bengeldraad (v). Spakenburgse benaming voor de draad waaraan een te breien stuk netwerk wordt opgezet. Zie **Opzetten.**

Benguelastroom. Zuidafrikaanse stroom. Komt voort uit de Westenwinddrift langs de westkust van Zuid-Afrika en gaat geleidelijk over in de » **Zuidequatoriaalstroom.** Zie ook **Braziliëstroom.**

Benthos. (1) De in en op de zeebodem levende organismen. Zie ook Demersale vissen.
(2) De zeebodem.

Bentinckzeilen. Driehoekige onderzeilen op vierkantgetuigde schepen. Deze zeilen (twee naast elkaar, samen weer een driehoek vormend) kunnen bij stormweer veel langer blijven staan dan vierkante razeilen.

Bepalingen ter voorkoming van aanvaringen op zee. » **ZAR.**

Beperkte klasse (w). Ontwikkelingsklasse. Wedstrijdklasse van vaartuigen die gebouwd zijn onder dezelfde beperkingen betreffende afmetingen en dergelijke.

Beplanken. Het aanbrengen van de huidplanken.

Beplanking Het geheel der huidplanken.

Beretand. Verticaal balkje tegen het » boeisel van het voorschip, ter geleiding van de anker- of sleeptros.

Bergen. (1) Het in veiligheid brengen van schepen en ladingen die door kapitein en bemanning zijn verlaten of in nood verkeren. (2) (s). Het neerhalen van het zeil.

Berghaven. Binnenhaven waar vissersvaartuigen en dergelijke kunnen overwinteren.

Berghout. (1) Uitstekende plank of balk rond het vaartuig die dienst doet als stootrand. (2) Zware houten of stalen schuurlijst, voornamelijk rond het voor- en achterschip. Zie afb. 48.

Berghoutsgang. Eerste gang onder het berghout. Is altijd aanmerkelijk dikker dan de overige gangen.

Bergingsvaartuig. Schip dat speciaal is gebouwd voor het » **bergen** van schepen.

Bergumermeerklassen. Zie BM.

Bergvaart. Binnenvaartterm, gebruikt voor schepen die de Rijn richting Bazel bevaren.

Berichten aan zeevarenden (BAZ). De dagelijkse berichten die worden uitgegeven door de afdeling hydrografie van het ministerie van Defensie, en als doel hebben zeevarenden in staat te stellen hun » **zeekaarten** te corrigeren. De belangrijkste berichten worden onder andere opgenomen in de rubriek Vaartberichten van *De Uitkijk*, de nieuwsbijlage van *De Waterkampioen*, en in de rubriek 'Praktijk' van het blad *Zeilen*.

Berkelzomp. » **Zomp.**

Bermudasail (e). » **Grootzeil.**

Bermudatuig. » **Torentuig.** Tuigage met driehoekig » **voorzeil**, zonder » **gaffel**.

Bescherming van scheepvaarttekens. Een schip mag geen scheepvaarttekens gebruiken om daaraan af te meren of daaraan te verhalen. Boeien, tonnen, drijvers en bakens aan de wal mogen niet worden beschadigd of ongeschikt worden gemaakt voor hun bestemming.

Beschietsen. Rondom met planken afsluiten.

Beslaan (van een zeil). Vastbinden van het zeil op de giek.

Beslag. Hulpmiddelen voor bevestiging en bediening van tuigage en boot, zoals klampen en ogen.

Beslaglijn. Soort touw om de zeilen aan de » **ra** vast te binden.

Best boot (e) (r). Gladde boot, lichte wedstrijdboot.

Bestek. (1) Berekening van de positie van het schip. Om nauwkeuriger te zijn: de uitkomst van de berekening van de geografische breedte en lengte waarop het schip zich bevindt. (2) Het bouwbestek; de lijst van materialen en afmetingen die nodig zijn voor de bouw van het schip.

Bestman. Soort bootsman op een kustvaarder. Ervaren matroos die de navigatie verzorgt, wacht loopt en toezicht houdt op het dekpersoneel.

Best of three (e) (w). Methode om bij » **matchraces** de winnaar vast te stellen. Degene die als eerste twee van de drie matches heeft gewonnen is winnaar. Meestal gebruikt om de winnaar van de halve finale te bepalen. Zie ook **K.O.** en **Round robin**.

Best of five (e) (w). Methode om bij de » **America's Cup** de winnaar vast te stellen. Degene die als eerste drie van de vijf matches heeft gewonnen is winnaar.

Beteugeling. Dichting van geulen en kreken bij bedijkingen.

Beting. Zware verticale balk, die aan de onderkant op de kiel of de voorstevan rust en boven op het voorschip door het dek heen steekt. Dient voor het beleggen van een ankertrös of sleeplijn.

Betonning. Een systeem van » **boeien** en » **bakens**, waarmee in open zee of in een vaarwater ondiepten of de aanwezigheid van gevaarlijke objecten worden aangegeven.

Beug (v). (1) Alle in zee gebrachte vistuig. (2) Ook: hoekwant. Vistuig, bestaande uit een lijn van ruim 70 meter, waaraan op bepaalde afstanden korte dwarslijntjes (sneuen) zijn vastgemaakt, voorzien van vishaken. Zie ook afb. 22. (3) Op de voormalige Zuiderzee was de beug een soort schrobnet voor de ansjovisvangst.

Beugbak (v). Platte bak waarin twintig beuglijnen bij het inhalen worden opgeschoten.

Beugen. Met de » **beug** vissen.

Beuger (v). Met » **hoekwant** op de Noordzee vissende » **botter**. (2) Schip voor de beugvisserij.

Beuggrond. Ondiepe plaats in de Noordzee waar met de » **beug** werd gevestigd, met name de Grote en Kleine Vissersbank ten noorden van de Doggersbank.

Beuglijn (v). » **Beug**.

Beugsloep (v). Tamelijk groot vissersschip, gebruikt voor de hoekwantvisserij, later ook voor de trawlvisserij.

Beugvisserij (v). Lijnvisserij met bakken en aas.

Beun. (1) Roef waarbij het dek is doorgetrokken over het hele achterschip, bij hoogaars en hengst. (2) (v). Loopsteiger rond de Volendammer haven. (3) Uitsparing in de romp van emmerbaggermolens of zandzuigers, waarin de emmerlader of zuigbuis is opgehangen.

Beurs. » **Schippersbeurs**.

Beurtgast (m). Wachtsman op een sloep.

Beurtvaart. Geregelde dienst van binnenvaartschepen tussen bepaalde plaatsen.

Beurtschip. Binnenvaartschip dat wordt ingezet bij de » **beurtvaart**.

Bevels (s). Schuine vlakken, meestal voor aan de zijanten van het » **onderwaterschip**.

Bevoorradingsschip. Ook: tender. Bevoorraadt onder andere » **boor- en productieplatforms** en oorlogsschepen met materieel en proviand.

Bevrachting. Charter. De overeenkomst waarbij de ene partij (de vervoerder) zich in ruil voor een bepaalde prijs jegens de andere partij (de bevrachter) verplicht een aangewezen schip geheel of gedeeltelijk beschikbaar te stellen voor het vervoeren van goederen en/of personen.

Bewegering. » **Wegering.**

Bewerkt hoofdspant. Constructietekening van het hoofdspant.

Beyerlandse schouw. Ook: Beyerlandse schuit. » **Schouw** met recht vallend boeisel, die veel op het Haringvliet en de Oude Maas werd gebruikt voor de lijnvisserij en het vervoer van personen en riet.

Bezaan. Ook: druil. Trapeziumvormig of driehoekig zeil aan de achterste - of » **bezaansmast.** Zie ook afb. 20 en 52.

Bezaansgaffeltopzeil. Zie **Gaffeltopzeil.**

Bezaansmast. Ook: druilmast. Achterste mast, wanneer dit niet de hoofdmast is. Op volschepen wordt de achterste mast vaak jagermast genoemd. Zie ook afb. 20 en 52.

Bezaansstagzeil. » **Aap.**

Bezaansschoot aan! Melding dat de matrozen zich naar het achterdek kunnen begeven om een borrel te komen drinken.

Bezaanstutter. Boom om de » **aap** uit te houden.

Bezaantuig. Ook: boeiertuig. Normale langsscheepse tuigage van veel ronde- en platbodemjachten. Gaffeltuig met giek. Gaffelzeil, stagfok, kluiffok en jager. Bij harde wind wordt de piek van de gaffel gestreken en de giek opgedirkt.

Bezeild punt. Waar je heen kan varen zonder » **overstag** te hoeven gaan.

Bezem in de mast. Het land dat de bezem in de mast voert, bezit de heerschappij op zee. Zie ook **Navalisme.**

Bezemkapitein. Schepeling aan boord die met het opbergen van de bezems belast is.

Bezorgen. iets goed zeevast zetten, zodat het ook bij slecht weer niet los kan raken. 'Bezorg jij de sloepen?'

BHM. Stichting Behoud Historische Motorjachten. » **Behoudsorganisatie** die in 1992 is opgericht.

Biesheuvelgroepen (v). Groepen vissers die in het leven werden geroepen nadat minister Braks over de visfraude struikelde. In deze groepen houden de vissers elkaar in de gaten, om » **visfraude** te voorkomen. De sociale controle is streng, want fraude van één lid kan terugslaan op de hele groep. Europees commissaris Emma Bonino was in september '95 zo vol lof over het Nederlandse systeem dat zij de andere lidstaten van de EU wil voorstellen het systeem over te nemen.

Big Boy. Groot » **voorzeil** samen met de » **spinnaker** gebruikt op zeedstrijdjachten, bij het voor de wind zeilen.

Bijboeten (v). Verrichten van kleine herstelwerkzaamheden aan een net.

Bijboot. Open vaartuijge dat op sleeptouw of aan boord meegenomen wordt en dient om een anker uit te brengen, als verbinding met de wal en dergelijke.

Bij-de-wind-linie. Lijn die een hoek van zes kompasstreken ($67^{\circ}30'$) met de wind maakt.

Bij-de-wind-zeiler. » **Portugees oorlogsschip.**

Bijdraaien. Met gestopt schip met de wind op een zijde gaan liggen, waardoor met de andere zijde lij wordt gemaakt en bijvoorbeeld de » **loods** veilig aan boord kan komen.

Bijlander. Platboomd vaartuig van 30-50 meter lengte, getuigd als een » **snauw.**

Bijlbrief. (1) Verklaring van de scheepsbouwmeester dat een schip op zijn werf is gebouwd en opgeleverd ('schoon van de bijl'). (2) Koopbrief van een schip waarin de verkoper zich voor de koopprijs van het schip laat verpanden.

Bijleggen. Schip met de kop recht in de wind leggen. De zeilen zodanig zetten dat het schip vrijwel geen voortgang meer maakt en langzaam » **verlijert.** Methode om een storm » **af te rijden**, om » **averij** te voorkomen. Onder klein grootzeil, (bakstaande) fok en de helmstok aan lij vastgezet, behoudt het schip een positie aan de wind. Er is nauwelijks voortgang, maar wel ruime » **drift.**

Bijlegger. (1) Degene die bij de visserij met staande haring- en ansjovisnetten in de botter blijft, terwijl de anderen in de vlet het viswant bewerken. (2) Schip dat wegens gedurige tegenwind of slecht weer een » **rede** of haven opzoekt om betere weersomstandigheden af te wachten.

Bijliggen. Een deel van de vracht van een ander schip overladen.

Bijligger. (1) Schip dat een gedeelte van de vracht van een beurtschipper laadt. (2) De persoon die naast je in de kooi ligt.

Bijltjes. Benaming voor sloopstimmerlieden te Amsterdam, die vaak Oranjegezind waren.

Bijschaken. Ook: toeschaken. Helpen bij het strijken of vieren van een opgehesen last.

Bijstuk. Ook: mondstuk. Zie **Tweede trap.**

Bijzaathout. Langsscheeps verbanddeel langs het » **zaathout.**

Bijzakken. Doorzakken. 'De gaffel is bijgezak.''

Bijzetten. Een zeil uitspannen om dienst te doen.

Bijzeuntje (m). Bemanningslid dat onder meer was belast met het schoonmaken van het » **kommaliewant**; assistent en in de hiërarchie opvolger van het » **bakszeuntje.**

Bikken en steken. Het verwijderen van roest op de scheepshuid door middel van een bikhamer en een steker.

Bil (m). Achterdeel van het schip.

Bilbord. » **Ankervoering.**

Bilge. » **Kim.**

Bilges. » **Vulling.**

Billen. Het achterdeel van de romp van een schip, ongeveer ter hoogte van de waterspiegel.

Billow (e). Zware golf, hoge zee.

Bindrif. Reefinrichting. Om het zeil te verkleinen wordt het onderste deel ervan samengebonden.

Bindsel. » **Bendsel.**

Binnen (v). Het water ten zuiden van het Enkhuizerzand.

Binnenballast. Doorgaans bestaande uit lood, ijzer, zand of water, meestal in de » kimmen geplaatst, dient om de stabiliteit te verbeteren en/ of om de diepgang groter te maken zodat schroef en roer beter functioneren. Zie ook **Ballast** en **Loodbroodjes.**

Binnenboord. Langsscheepse balk tegen de binnenzijde van het boord, ter versteviging en als balkweger.

Binnenborg. Touw aan het gaffeltuig.

Binnen de wind. Nog verder dan voor de wind afgevallen zijn; dreigende » **klapgijp.**

Binnendijk. Dijk die niet meer aan het water ligt.

Binnengaats. (1) Binnen het betonde gedeelte van de zeegaten. (2) In de haven. (3) Thuis.

Binnenkiel. Dubbeling ter versterking van de lassen van de kiel.

Binnenkluiver. Tweede » **kluiver.** Zie ook afb. 20 en 52.

Binnenlek. Het water op de Noordzee binnen het zicht van de kust. 'Vissen in de binnenlek.'

Binnenloods. Ook: rivierloods. » **Loods** op de binnenwateren, die het schip van de haven tot de monding van de rivier brengt, waarna zijn werk wordt overgenomen door de zeeloods. Vaak is de loods echter gelijktijdig rivier- en zeeloods.

Binnenloodsen. Een schip uit volle zee op de rede of in de haven brengen of, wanneer de zeeloods wordt afgelost door de binnenloods, van de riviermonding in de haven.

Binnenlopen. Een haven aandoen.

Binnenschepenwet. Deze wet bevat bepalingen ter bevordering van de veiligheid van de vaart van schepen op binnenwateren en van goede omstandigheden aan boord van die schepen.

Binnenschoot. (1) Binnenste schoot van een lijzeil. (2) Schoot van de » **jager**.

Binnensleper. Sleepboot voor de binnenvaart.

Binnenvaart. Het deel van de handelsvloot dat uitsluitend is uitgerust voor het bevaren van de » **binnenwateren**, dit in tegenstelling tot de zeevaart.

Binnenvaartpolitie-reglement. » **BPR**.

Binnenval. » **Klauweval**.

Binnenvertuining. Beplanking van de vertuining of verschansing aan de binnenzijde.

Binnenvoorstag. » **Want** dat vrij ver naar voren staat, ongeveer halverwege het » **hoofdwant** en het » **voorstag**. Zie ook **Bakstagen** en **Topwant**.

Binnenwateren. Alle rivieren, kanalen, meren, baaien, wadden en havens die niet direct deel uitmaken van de territoriale zee van een land.

Binnenwegering. De hele binnenbeplanking van een schip.

Binnenwinkelknie. Knie waarvan de beide armen een scherpe hoek maken.

Binnensee. Zee die (vrijwel) geheel door een land wordt ingesloten.

Bint. Uitneembare dwarsscheepse balk waarop de » **scheerbalk** rust.

Biogas. » **Groene diesel**.

Bipod mast. Ongestaagde stalen mast met twee poten, die dwarsscheeps staan opgesteld en boven samenkomen. Daarboven is een korte horizontale dwarsbalk aangebracht, die men » **zaling** noemt. In het midden van de zaling staat een kleinere verticale mast, de zogenaamde » **steng**.

Bireme. » **Galei** met twee rijen roeiers boven elkaar.

Biskaje, Golf van - . Deel van de » **Atlantische Oceaan**, tussen de westkust van Frankrijk en de noordkust van Spanje. Berucht om de vele, zware stormen. De Spanjaarden noemen dit water *Mar Cantábrico*, de Fransen zeggen *Golfe de Gascogne* en wij spreken soms ook wel van de 'Golf van Aquitanië'.

Bismarck. Groot Duits slagschip met een waterverplaatsing van 52.600 ton, dat in 1939 te water werd gelaten. L.O.A. 251 meter, breedte 36 meter, diepgang 10,20 m. Op 24 mei 1941 bracht de *Bismarck* de Engelse slagkruiser *Hood* tot zinken. Na een zeeslag van vijf dagen, waaraan 19 grote Engelse oorlogsschepen deelnamen, zonk de *Bismarck* ten slotte op 27 mei 1941, om 10.36 uur.

Bitstuk. » **Loefhouder**.

Bitter. Slag om de » **beting**.

Bittermeren. De twee Egyptische meren waardoor het » **Suezkanaal** loopt. Het Grote Bittermeer is 21 kilometer lang en 12 kilometer breed, het Kleine Bittermeer is 12 kilometer lang en 3 kilometer breed.

Björke-boot. Scandinavische overnaads gebouwde boot van ± 100 n.C., L.O.A. meer dan 7,22 m. Werd gevonden in Zweden, bij Björke.

BL (m). De officiële bemanningslijst.

Black Jack (e). » **Zeeroversvlag.**

Blaasbalg. Ook: tent. Omhoog te zetten voordek.

Blaaswier. Soort bruinwier met drijfblaasjes.

Blackwall-fregat. Groot koopvaardijship dat in het begin van de negentiende eeuw in Engeland werd ontwikkeld uit de bestaande marinefregatten, voor het vervoer van de grote stroom goederen en passagiers naar de Nieuwe Wereld.

Black water (e). Diep, veilig water, zonder veel lucht. Zie ook **White water.**

Blaffen. Het slaan van de boeg op de golven.

Blakte. Situatie waarin er geen wind is, zodat het water spiegelglad is.

Blank (s). Ook: schuimblank. Blok schuim waaruit een zeilplank wordt gevormd. Meestal van polyethyleen, soms van polystyreen. Het vormen noemt men *shapen*.

Blanke lak. Vernis of jachtvernis.

Blauwe drenkeling. Zie **Drenkeling.**

Blauwe Hand-kotter 1300 SL. Stalen multiknikspant, spitsgattype motorjacht met vier vaste slaappleatsen. L.O.A. 13 m., breedte 4,35 m., diepgang 1,20 m.

Blauwe laag. » **Walshuid.**

Blauwe neus (m). 'Een blauwe neus halen' = de poolcirkel passeren.

Blauwe Wimpel. In Engeland en de Verenigde Staten een onderscheiding voor een schip, ongeacht de nationaliteit, dat in de kortste tijd de Atlantische Oceaan overstak. Werd voor het laatst in 1952 uitgereikt.

Blazer. Vissersschip, voornamelijk gebruikt in het noordelijk deel van de Zuiderzee en op Texel en Terschelling. Forser en zwaarder dan de » **botter**, met breed boeisel en vol achterschip. Voerde grootzeil, stagfok en kluiver.

Bleik (v). Volendams voor » **bleik.**

Bleke drenkeling. Zie **Drenkeling.**

Bliek (v). Jonge haring.

Blijf-weg sein. Bestaat uit een geluids- en een lichtsein. Het geluidssein bestaat uit het gedurende 15 achtereenvolgende minuten voortdurende herhalen van een » **korte stoot**, gevolgd door een » **lange stoot**. Gelijktijdig met het geluidssein moet een geel licht worden getoond met eveneens een korte en een lange periode. Het blijf-weg sein moet onder andere worden gegeven bij een gebeurtenis of ongeval waardoor een vervoerde gevaarlijke stof vrij zou kunnen komen.

Blikje. Zo werden de leerlingen van de zeevaartschool in Vlissingen vroeger wel genoemd.

Blind anker. Uitgeworpen » **anker** waar geen ankerboei aan is bevestigd, zodat je niet precies weet waar hij ligt.

Blind drop (e) (k). Stroomversnelling waarvan het einde vanaf het begin niet te zien is.

Blinde. » **Blindezeil.**

Blinde klip. Zich onder water bevindende, dus onzichtbare klip.

Blindeman (m). Helper van de roerganger.

Blinde passagier. » **Verstekeling.**

Blinde ra. Kleine spier die aan één eind voorzien is van een zwanehals, terwijl aan het andere eind twee ijzeren lippen zijn aangebracht. Dient om de gei van de kluiverboom te spreiden.

Blindezeil. Zeil vastgemaakt aan een ra onder de boegspriet. Wordt het eerst vermeld door Columbus. Noodzakelijk om schepen met een hoge achteropbouw op ruimere koersen te kunnen sturen.

Blindslaan. Ook: *backlash*. Doet de schroef als er niet genoeg water naar de schroef toevloeit of een groot deel van de schroef zich boven water bevindt. Er ontstaat dan een tegenstroom.

Blindvaren. Het varen zonder kompas, radar en andere technische of elektronische hulpmiddelen.

Blip. Echo op de » **radar**. 'Ik krijg telkens een blipje.'

Blister. Soort » **halfwinder**.

Blizzard. Plotseling opkomende hevige sneeuwstorm, die gepaard gaat met felle kou. Komt regelmatig voor in Canada en het noordwesten van de Verenigde Staten.

Bloedraad (v). Weinig flatterende bijnaam van de commissie uit de visserijvereniging die toezicht moest houden op de aanvoer van garnalen. Genoemd naar Alva's Raad van Beroerten.

Blok. Katrol om schoten e.d. door te scheren. Vroeger bestond bij grote tjalken de gewoonte om het blok waarmee de buitenkluiver of jager werd gehesen te vergulden, als bewijs dat het schip 'vrij en onbezwaard' eigendom was van de schipper. Zie ook **talie**.

Blokkade. Afsluiting van een haven, doorvaart of kust met oorlogsschepen.

Blokkadebreker. Schip dat door de linie der blokkerende schepen weet heen te breken.

Blokkanaal. Marifoonkanaal van het blokgebied waarin men zich bevindt en waarvoor een uitluisterplicht geldt. Het blokkanaal staat vermeld in de vaarkaarten, onder 'M' (plus het betreffende kanaal), en op de borden langs de oever, bijvoorbeeld 'VHF 19'.

Blokkenmaker. Katrolmaker.

Blokwerk. Alle blokken van het schip.

Blooper. Fat Boy, » voorzeil dat samen met een » **spinnaker** gevoerd kan worden.

Blue Peter (e). De blauwe seinvlag P, die in de voormast wordt gehesen als het schip klaar ligt voor vertrek.

Blue Ribbon. » **Blauwe Wimpel.**

Blusboot. Boot waarmee de brandweer branden en milieurampen op en bij het water bestrijdt. Zie ook **Jan van der Heyde III.**

BM. Zeilboot uit de Bergumermeerklasse. Heeft ongeveer dezelfde afmetingen als de » **Schakel.** L.O.A. 4,75 m., zeiloppervlak 11,80 m².

BMS. Bond van Makelaars in Schepen. Zie ook **HISWA** en **VSN.**

Board (s). Surfplank.

Boatboys (e). Jongens die je in het Caribisch gebied met bootjes tegemoet komen, om je iets te verkopen of (tegen een vergoeding) je anker uit te brengen.

Boat handing (e). Elektronische-navigatieterm. Berekening van verlies van snelheid en tijd door overstag gaan en andere werkzaamheden aan boord.

Boatrace (e). Zie **Head of the River.**

Boatsje. Soort » **tjotter.** Fries bootje met een plat vlak, ongeveer 3.80 tot 5.00 meter lang, dat veel door fouragehandelaren en kruideniers werd gebruikt. Ook gebruikt als vissersscheepje op de Friese meren. In dat geval is achterin een bun geplaatst.

Bobstay (e). » **Waterstag.**

BOC Challenge. Zeilwedstrijd om de wereld voor solozeilers, waarbij etappeplaatsen worden aangedaan. De race, die is bedacht door de Amerikaanse zeezeiler David White, wordt gesponsord door de British Oxygen Corporation. Zie ook **Sponsor Wanted.**

Bochtaak. Vlet waarop de gierkabel van een veerpont rust.

Bodem (m). Schip; oorlogsbodem.

Bodemerij. Belening van schip of lading. Het geld wordt gebruikt om tijdens de reis opgelopen » **averij** te herstellen.

Bodemtrawlvisserij (v). Zie **Trawl** en **Trawler.**